

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Titulus V. De Conditionibus appositis in desponsatione vel aliis
contractibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

polim sequi viderit, & docere, in matrimoniis de cætero contrahendis illud te volumus observare, ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus intervernerit de præsentis, qui sufficit in talibus juxta canonicas sanctiones; & si solus defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur; & si personæ junctæ legitime cum aliis postea de facto contrahant, quod prius de jure factum fuerit, non poterit irritari.

NOTÆ.

1. (a) *Mutin.*] Ita etiam habetur in tertia collectione, sub hoc titulo. cap. unice. & in cap. ruan. de usuris, ubi extat alia pars hujus textus. De Mutinensi Ecclesia & Martino ejus Præsule, cui missa est præfens decisio, ego in c. cum in distri-

buendis, de tempor. ordin. & textum hunc exposui supra in cap. 3.

(b) *Desponsasset.*] Ita legendum est, non, *du-*
cturum, ut habetur in hac, 6. collect. & notavit Cujac. in præfenti; nam in hoc textu agitur de sponsa de præfenti ducta; non verò de futuro, ut facile ex ejus serie constat.

2.

~~~~~

TITULUS V.

De Conditionibus appositis in desponsatione vel aliis contractibus.

CAPUT I.

Ex Concilio (a) Africano.

Quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam postea relinquare voluerit, dicimus quod conditio frangatur, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

NOTÆ.

1. (a) *Africano.*] Sic etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. c. 1. & in cap. 7. juncto cap. antecedenti 27. q. 2. & post Concil. Lateran. pag. 6. cap. 5. non tamen reperitur hic textus inter canones editos à Justello, sed cum varia fuissent Concilia Africana, quorum meminit Cujac. in cap. 1. de habit. Cleric. credo præsentem canonem editum fuisse in aliquo ex his Conciliis nondum excuso, cum in tot collectionibus Concilio Africano tribuatur; & in cap. 7. 17. q. 2. ita legatur, quod conditio interposita non valeat, ex Concilio Africano probatur.

COMMENTARIUM.

2. *Conclusio traditur, & probatur.*
 Vultò ex hoc textu sequens communiter deducitur assertio: Quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquare velit, in super habita conditione matrimonium subsistit. Non est similis decisio in utroque jure quæ probari possit; eam tamen illustrant ultra congestos in præfenti à Barbof. Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 12. Covarr. eod. tract. 2. p. cap. 3. num. 12. Basil. eod. tract. lib. 2. cap. 9. num. final. Medrano de consensu connub. cap. 16.

3. *Traditur dubitandi ratio.*
 Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti juris consideratione: Quod pendet, non est, l. is damnatus 169. §. 1. ff. de reg. jur. Unde Philosophorum axioma est, conditionalia nihil ponere in esse, id est quod pendet sub conditione, non est, nec definit esse. Unde homo emptus sub conditione. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

ditione, non potest redhiberi dum pendet conditio; quia non potest rescindi quod adhuc non existit, l. Bovem 43. §. si sub conditione, cum sequent. ff. de adilit. edict. si servo proprio libertas relicta sit sub conditione, legatus verò sit purè, si dies legati cedat pendente conditione, evanescit legatum, quia non existit liber dum pendet conditio, l. questum 91. §. 1. ff. de legatis 1. l. Julianus 86. §. cum verò ff. de condit. & demonstr. l. nam cum libertas 8. ff. quando dies legati; idè pendente conditione interim hæredis est, l. statuliberi 29. ff. de statuliberis. l. si is servus 20. ff. de donat. inter. Ideoque qui debet sub conditione, ea pendente debitor non est, l. sub conditione 16. ff. de condit. indeb. l. qui promisit 48. eod. titul. docent latè Petrus Faber, Jacob. Gothofr. & alii in d. l. 169. §. 1. ff. de reg. jur. idem Petrus Fab. lib. 2. semestr. cap. 19. cum duobus sequent. Sanchez lib. 5. de matrim. disp. 6. Donellus lib. 8. comment. cap. 3. ubi Osval. littera B. & lib. 15. c. 11. ubi Osvaldus littera A. Fachineus lib. 11. controver. c. 74. Antonius Gomez lib. 2. variar. cap. 11. ubi plures Aylton, Acacius, Ripol. in rubric. de condit. & demonstr. cap. 1. Morla in Emporio Juris, titul. de rebus credit. q. 7. Pichardus & alii in §. ex conditionalibus, Instit. de verb. obl. In nuptiis, etiam si sub conditione contractæ sint, adeò nihil actum videtur, ut nec publicæ honestatis impedimentum ex eis nascatur; ideoque si quis cum Maria sub conditione initis sponsalibus, cum consanguinea ejus pendente adhuc conditione de præfenti matrimonium contraxerit, cum secunda manere debebit, cap. unice. §. final. de despons. impub. in 6. & si quis

K

si quis contrahat, si pater consentiret, nisi eo consentiente ad nuptias celebrandas cogendum non esse, referibit Urbanus in cap. super eo, hoc tit. quin si ipse deliberante patre nuptias contraxerit, eas ratas fore docet Brusel. de condit. tit. 1. n. 12. fol. 97. Igitur in presenti malè docetur, pendente conditione non posse conjugem ab alio discedere, sed matrimonium omnino valere, neglecta conditione contra naturam actus conditionalis.

4.
Conditio-
nis diffini-
tio.

Quà difficultate non obstante vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, omni-
misa conditionis etymologiã, quam latè prosequuntur Donel. d. lib. 8. cap. 30. Acacius Ripol. in rubric. de condit. & demonstr. cap. 1. Brusel. eod. tract. in princip. sciendum, inquam est, conditionem variè definiti ab Interpretibus. Azo ad titul. C. de condit. insert. ita definit: *Quadam actus suspensio, cuius de futuro defectus vel confirmatio pendet.* Cardinalis in cap. verum, hoc titul. definit in hunc modum: *Adjectio apposita, vel subintellecta in dispositione, suspendens, vel resolvens ipsam.* Baldus in rubric. de condit. & demonstr. ita ait: *Dictio quedam, per quam dispositum habet in suo esse existentiam, vel defectum.* Communiter à Donello & aliis supra laudatis ita diffinitur, ut sit conditio. *Oratio, quã omne quod agitur, in futurum eventum suspenditur.* Quã retentã, primò inferitur, orationes illas, quæ non suspendunt actum, non esse propriè conditiones, l. conditio 100. ff. de verb. obl. veluti conditiones, quæ in præsens, vel in præteritum tempus constituuntur, veluti: *Promittis centum, si navis in portu stat, si Titius Consul factus fuit;* istæ enim orationes, si certæ sint, statim perimunt contractum; sunt enim certæ, vel incertæ pro-
tinus ex rerum natura, nec differunt effectum propter ignorantiam nostram, l. cum ad præsens 37. cum duabus sequentibus, de reb. cred. l. cum in secundo 16. vers. Multum & vers. Quod si, ff. de injusto rupto, l. institutio 10. §. 1. de condit. instit. l. 3. §. si tamen 13. de bonis libert. §. conditionem 6. Instit. de verb. obl. l. 12. tit. 11. p. 5. igitur donec sciatur, an vera, vel falsa sit conditio, non poterimus agere ex prædicta stipulatione, quia apud nos, & respectu nostræ ignorantia, gerit vi-
ces conditionis, & appellatur quasi conditio, ut docet Cujac. lib. 1. diffinit. Papin. in d. l. cum ad præsens 37. Sed cum revera acciderit, planum est ab initio natam fuisse obligationem. In summa ad jus obligationis non est conditio, ad factum agendi habetur pro conditione; quia ad factum agendi attenditur scientia nostra, non ipsa veritas secundum rerum notitiam, l. sed et si 28. §. ultim. de iudicis; quam sic optimè exponit Donel. in d. cap. 37. n. 2. Ita docent, & hanc partem explicant Mantica d. lib. 10. tit. 5. n. 1. Costa lib. 1. select. cap. 1. & 2. cap. 11. à princip. & in c. si pater, 1. p. verbo Eidem filio, n. 44. & seqq. Gregorius per textum ibi in l. 1. & 2. tit. 4. part. 6. Molina d. tract. 2. disp. 206. circa princip. Basil. d. lib. 3. cap. 1. num. 5. Gomez d. cap. 12. num. 64. Ripol. in dicta rubric. cap. 1. ex num. 35. Donel. lib. 8. cap. 30. Unde exponi solet textus in l. si ita stipulatus 120. ff. de verb. obl. junctis Cujacio, & Donello ibi, Costa lib. 1. select. cap. 2.

5.
De condi-
tione ne-
cessaria.

Ex dicta etiam diffinitione deducitur, orationes, quæ habent eventum necessarium, & non suspensibilem, non esse propriè conditiones, veluti, Si sol cras oriatur, vel, Si cælum digito non tetigeris, l. nam si, cum moriar 17. l. sequenti, ff. de

condit. indebiti, l. impossibilis 7. cum sequenti, Digestis de verb. obl. l. si pupillus 9. §. 1. ff. de novat. l. 17. titul. 11. partit. 5. & contractus sub illis celebratus purus est, l. necessario 8. §. si ita, ff. de periculo & commodo; licet quoad solutionem aliquam dilationem contineat, l. quodcumque 45 §. non so-
lum, ff. de verb. obl. junctio Costa lib. 1. select. cap. 17. Ex quo principio exponi solet textus in l. hujusmodi 13. ff. quando dies legati cedat: junctis Costa d. lib. 1. select. cap. 18. Fabro lib. 4. coniect. cap. ultimo, Benedicto Pinello lib. 1. select. cap. ultimo. Inde etiam deducitur, conditiones, quæ tacitè insunt dispositioni, non facere actum conditionalem, l. conditiones 99. ff. de condit. & demonstr. Inesse autem dicuntur conditiones, quando veniunt ex natura rei, non verò ex oratione, vel dispositione, l. quod in rerum 24. ff. de legat. 1. l. interdum 37. ff. de verb. obl. l. nec emptio 8. in princip. §. 1. ff. de contrahend. emptio: veluti si vendatur, vel legetur partus ancillæ nondum editus, fructus ex tali fundo; inest enim conditio, si partus edatur, si fructus nascantur. Aliæ sunt conditiones tacitæ, quæ insunt non ex natura, sed ex juris necessitate, veluti si legatum relinquatur sub conditione si hæres scriptus adierit hæreditatem, l. qui liberis 8. in fine, ff. de vulgari, l. hoc 3. ff. de legatis 1. l. 1. l. hæres 7. cum suis §. l. si dies 21. in fine, ff. quando dies legati; quia necessarium est à jure ad valorem legati, ut hæres adeat, l. omnia 32. ff. de legatis 1. Similiter si magistratus tutorem dederit, sub conditione si satisdederit, non est datio conditionalis, l. minto 6. §. 1. ff. de tutel. quia necessaria est satisfactio, juxta principium tituli de satisd. tutor. Instit. Item si servo proprio libertas data sit ita, si in Domini potestate permanserit; est etiam pura libertas, l. servo 47. ff. de cond. & demonstr. quia alieno servo directa libertas dari non potest, l. Stichus 39. ff. de manumif. testam. prosequuntur alia exempla Ripol. in d. l. 1. ex n. 10. Pinel. lib. 1. select. cap. 16. Basil. de matrim. lib. 3. cap. 2. n. 2. qui nonnulla parum apta ad rem congesti. Ratio autem quare conditio tacita inhærens non censetur talis, sed tantum reputetur qualitas rei, ut ait Ripa in d. l. 3. ea est, quia conditio propria & vera ponit causam dispositionis contingentem, vel non ex disponentium voluntate & oratione; sed hæc conditio tacita, taliter inest actui, ut aliter valere non possit, quam si illa qualitas eveniat, ut ad ejus valorem necessaria est; ergo non pendet ad utrumque, nec substantiam conditionis habet. Donel. & Basil. ubi proximè. Sed quamvis conditionem non importent qualitates hæ, asserunt tamen dilatio-
nem, adeò quidem, ut quamvis stipulatio pura sit, vel legatum; nihilominus non debeatur donec fructus, vel partus nascantur, d. l. quod in rerum 24. l. interdum 73. Hæc quidem dilatio non provenit ex voluntate disponentium, quia dispositio est pura, & de se apta statim producere obligationem; sed ex parte rei promissa, quæ donec nascatur, non est quod possit deberi, l. cum certus 5. ff. de ritio. & vin. leg. l. ex empto 11. §. ultim. cum seqq. ff. de action. empti: docent Costa lib. 1. select. cap. 7. Brusel. de condit. lib. 4. tit. 1. per totum, qui inde exponunt textus in l. 1. §. ult. ff. de condit. & demonstr. l. cum illud 25. §. 1. ff. quando dies legati, §. optio-
nis, Instit. de legatis. Igitur propriè conditio illa est, quæ futurum eventum respicit ex voluntate partium, ut definitur in l. nominatim 34. §. 1. ff. de condit. & demonstrat. Unde tam potestativè, quam

quàm mixta, & causales, verè conditiones sunt, & actum suspendunt, *l. u qui heres 13. ff. de acquir. heredit. potestativa conditio dicitur, quæ pendet merè ex potestate ejus, cui adjicitur, veluti, Si Caputolium ascenderit; vel negativè concepta, Si non ascenderit.* Causalis est, quæ pendet ex eventu naturæ, vel ex factis tertiis, ut dicitur *in l. à Titio 108. ff. de verb. obl. veluti, Si navis ex Asia venerit; vel, Si Titius uxorem duxerit.* Mixta est quæ participat ab utraque, habet enim aliquid à casu, & aliquid à potestate; veluti si Titio Consuli factis decem dederis, quam conditionem divisionem prosequuntur Brusel. *de condit. lib. 1. tit. 2. Sarmientus lib. 2. sect. cap. 2. ex num. 10.* Spino *in specul. testam. glossa 14. ex num. 12.* Ant. Gomez *lib. 1. variar. cap. 12. num. 60.* ubi plures affert Ayllon, Duarenus *ad tit. de condit. insti. cap. 5.* Parlador. *differen. 147.* Donellus *lib. 8. comment. cap. 34.* Menochius *lib. 4. præsumpt. 183.* Ripol. *ubi supra.*

6. *De verbis qua importans conditionem.* Cùm in dubio potius præsumatur actus purus, quàm conditionalis, quia semper illa interpretatio sumenda est, per quam actus valeat, potius quàm pereat, *l. quotiens, ff. de rebis dubiis, l. quotiens 81. ff. de verb. obl. Castillo lib. 4. controri. cap. 55. num. 17.* & cùm nullum verbum sit, quod præcisè importet conditionem, ut non possit aliter censerì, si talis sit voluntas testatoris, *l. Marcia 44. ff. de manum. test.* merè ex conjectura pendet, quando disponentes voluerunt effectum actus in futurum eventum conferre: quare de verbis, quæ inducunt conditionem, vel non late egerunt Bartol. *in l. 1. ff. de condit. & demonstr.* Menochius *lib. 4. præsumpt. 175.* Tuschus *littera C. conclus. 583.* Michael Grassus *de success. §. legatum, quest. 58.* Hermosilla *in l. 27. glossa 1. tit. 5. part. 5.* Brusel. *de condit. lib. 1. tit. 3. per totum,* quibus communiter placuit, dictionem *si*, conditionem importare, *l. si ita, §. final. cum vulgatis, ff. de manum. testam.* Similiter & adverbium temporis *cum*, quod relatum ad eventum de futuro importat conditionem, *l. qui promisit 48. ff. de condit. indeb. l. stipulatio 38. §. inter 16. l. quodcumque 45. §. non solum, 3. ff. de verb. obl. Barb. de dict. diction. 75.* illa tamen differentia notanda est inter has duas dictiones, *si*, & *cum*; quod prima importat conditionem per se, idest primò & principaliter, cùm sit modus frequentior inducendæ conditionis: secunda verò per se & principaliter importat tempus, & propter incertitudinem temporis inducit conditionem, *l. 1. §. dies, l. heres 79. in princip. & §. 1. ff. de condit. & demonstr.* & ideo quando in eadem dispositione apponitur dies conditioni, dicitur *cum*, magis sapit naturam diei, quàm conditionis: exemplum extat *in l. si quis legata 54. ff. eod. titul.* ubi si testator prorogaverit diem legatorum vulgari modo, de quo *in l. talis 30. ff. de legatis 1. ita, Omnia legata, quibus dies appositus non est, heres meus annua, bima, trima die;* idest, primo, secundo, tertio anno, non intelligitur prorogatum legatum ita relictum, cum pubes erit; quia quantumvis incertus sit, est tamen dies, & magis ad temporis expressionem refertur, quàm ad conditionem: textus elegans *in l. si Titio 22. ff. quando dies legati.*

D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

7. *De aliis similibus dictionibus.* Succedunt alia adverbia temporum, scilicet, *quoad, donec, quandiu,* de quibus Bartolus *in d. l. 1. num. 15.* hanc tradit regulam: Quando apponuntur ad inchoationem actus, important conditionem, ut *in l. sufficit 56. ff. de condit. indeb.* ubi si pactum fiat de non petendo, donec Titius Consul factus sit, est conditionale, adeò ut interim solutum repeti possit. Cæterum si non apponantur ad inchoandum actum, sed ad illud finiendam, important resolutivam conditionem, vel potius resolutionem dispositionis, veluti, *Lego illi quoad, vel donec cum filio meo moretur;* si incipit morari, & postea à filio recedit, resolvitur legatum annuum, *l. legatum 17. ff. de annuis legatis, l. Gajo, §. ultim. ff. de condit. & demonstr.* idem etiam dicendum est de adverbio temporis *dum*, quod idem significat ac donec, *l. uxori 33. §. uxori 1. ff. de legat. 3. l. si quis 8. ff. de condit. & demonstr.* notant Colta *lib. 2. sect. cap. 8.* Pichardus *in §. si uxori 41. Insti. de leg. Amaya lib. 1. observ. cap. 6. num. 32.* Adverbium *quandoque*, est etiam temporis, & significat *si quando*; ideoque facit conditionem, *l. cum vir 25. ff. de condit. & demonstr. l. quod pupille 30. ff. quando dies legari.* Adverbium etiam *visi*, quamvis sit relativum; tamen semper reddit conditionales ultimas dispositiones, *l. quibus 40. §. quidam Titio, ff. de condit. & demonstr. l. fideicommissa 11. §. sic fideicommissum, ff. de legatis 3.* Non tamen reddit contractum conditionalem in principio, sed resolvit illum sub conditione, *l. 2. ff. de in diem adjectione, l. 2. ff. de lege commissoria.* Differentiæ ratio est, quia dispositio testamentaria est imperfecta, & ut ita dicam, in fieri, donec morte confirmetur; & ideo licet sit pura, si postea adjiciatur conditio resolutiva, hæc adjectio influit in priorè voluntatem, & reddit eam conditionalem, tanquam si ab initio facta fuisset sub conditione; eatenus enim censetur datum, quatenus non est ademptum, *l. aliquando 107. ff. de condit. & demonstr. l. legatum 10. ff. de adimend. legatis, l. quod pure 6. ff. quando dies legat.* Contractus verò pure incipit, & ex eo partibus jus statim acquiritur, nec ad perfectionem amplius desideratur, quàm partium conventio, si consensu perficitur, *l. 2. Digestis de obl. & act.* ergo resolutoria conditio, quæ finem respicit, non potest influere in principium contractus. Adverbium etiam *ubi*, si adjiciatur verbo futuri temporis, & casui qui possit contingere, vel non, veluti si mulieri legatum sit, ubi ea nupisset, *l. si ita scriptum 45. §. ultim. Digestis de legat. 1.* significat tunc *cum*, vel *quando*, quæ important conditionem, Bartolus *in d. l. 1. num. 19.* Eadem ratione *in*, & *ad*, quando tempus futurum designant, inducunt conditionem, ut in illo, qui legavit ad tempus liberorum, idest, si quando liberos habeat, *l. si ita 51. §. 1. Digestis de legat. 2. l. solemus 9. l. si vir 61. Digestis de condit. & demonstr.* Latius prosequitur alia verba, quæ in ultimis voluntatibus & contractibus important conditionem, & per consequens suspendunt actum, D. Joseph de Retes *in Academicis, ad tit. de verb. obl. 2. part. de condit. stipulat. princip. 2. per totum.*

8. *Exponitur præsens, sed* His suppositis apparet, actum sub conditione celebratum, non esse, nec finire esse, *K 2*

sed in suspensio omnino considerari, ut in exemplis adductis pro dubitandi ratione, unde merito difficilis iudicatur præsens textus, quatenus in eo docetur, à matrimonio sub conditione celebrato non licere contrahentibus discedere, sed potiùs insuper habita conditione, matrimonium irrefragabiliter tenere: quare varias interpretationes adduxerunt DD. supra laudati: Bruselius de condit. lib. 4. tit. 2. num. 4. accepit præsentem canonem, non de conditione, sed de modo; ita ut matrimonium sub modo celebratum, purè, & de præsentem contractum videatur, nec modus spectetur, seu attendatur. Nec novum est, conditionem accipi, seu apponi pro modo, ut in l. *Mavia*, ff. de manumiss. testam. l. *Tiro* 71. §. 1. ff. de condit. & demonstr. l. *liberto*, §. *Lucius*, ff. eod. tit. l. *final.* §. *final.* C. de bonis qua lib. l. *si antequam*, ff. de donat. inter, l. *filia*, ff. ad legem Falcid. Sed hæc interpretatio sustineri non potest; siquidem PP. Concil. Afric. utuntur conditionis verbo in sua propria significatione. Innocentius, Butrius, Præpositus in præsentem, quos sequuntur Basilius supra, num. final. Canisius in præsentem, Covarr. d. cap. 3. §. 2. Gentilis de nuptiis lib. 2. cap. 11. accipiunt textum hunc de conditione turpi, quæ rejicitur à matrimonio, nec illud vitiat, aut suspendit, ut dicemus in cap. final. hoc tit. Sed hæc interpretatio divinationis vitio laborat; siquidem nulla in hoc textu mentio fit conditionis turpis, quare verius credo, canonem hunc procedere in conditione resolutoria, seu resolutive, cum videlicet matrimonium purè contractum est, & inter contrahentes conventum, ut nisi certa quantitas dotis nomine detur, resolvatur; tunc enim cum purè & absolute de præsentem matrimonium celebratum sit, ea conditio non potest illud dissolvere, aut resolvere, quia matrimonium perpetuum est, & perpetuò durat: & ita licet alii contractus, etiam purè celebrati, resolvi possint sub conditione, non ita matrimonium, quod

suà naturà dicit perpetuitatem. Facit Ivo Carnot. epistol. 183. ibi: *Sponsio verò pecunie servata, vel violata non debet impedire conjugium, si sponsalia facta sunt cum consensu contrahentium*; apponens enim matrimonio de præsentem similem conditionem, tantum intelligit exigere obligationem, non verò eà non adimpletâ consensum subtrahere, quem de præsentem præbuit. Docuit Vincentius, quem citat Bernardus in præsentem, & sequitur Cujac. hic. Conditio enim duplex est, initiativa, & resolutive; illa suà existentia dat principium actui, l. *conditio* 100. ff. de verb. obl. §. *omnis*, Instit. eod. tit. hæc resolutive actum, & causam præcedentem reducit ad non causam. Exempla resolutive conditionis extant in l. *si res* 3. ff. de contrab. emptio. l. 2. cum sequent. ff. de in diem additione. l. 1. cum sequent. ff. de lege commissoria, l. 3. C. de pactis inter emptor. Ex his nonnulli actus conditionem initiativam respuunt, ut sunt actus effectivi, quia tradere statim, & traditionem suspendere in eventu conditionis sunt contraria; contraria autem inter se non coeunt, ut ait Seneca de constantia capite 8. ideoque traditio, solutio, aditio hæreditatis, emancipatio, & similes actus non admittunt conditionem initiativam, sive quæ suspendat initium, l. *actus* 77. ff. de reg. jur. ubi Gothofredus, & Petrus Faber: idem Faber lib. 2. semestr. capite 22. hi tamen actus recipiunt conditionem resolutive, l. *qui se debere* 7. §. *ultim.* ff. de condit. causâ datâ, l. *videamus* 38. §. 1. ff. de usuris, l. 3. stipulationem 21. ff. de jure dot. docet D. Joseph de Retes de donat. cap. 16. Sunt alii actus, qui conditionem initiativam recipiunt, veluti libertas, & matrimonium; licet enim matrimonium sub conditione initiativa contrahi valeat, ut dicemus infra in capite 5. non tamen admittit resolutive, quia repugnat substantiæ matrimonii, ut ad tempus celebratur; siquidem continet in se perpetuitatem, & individua vitæ consuetudinem.

CAPUT II.

Gregorius (a) Chrysantho Episcopo Spoletano.

CUM sit proprium disciplinæ ab illicitis prohibere, & excessus culpas salubriter resciscare, studiosè ejus servanda censura est. Nam si negligitur, cuncta in confusionem deveniunt, dum alter destruit quidquid eam custodiendo alter ædificat. Valentinus itaque presbiter questus est vobis, quia si Monachus monasterii, ipsius exigente culpa, fuerit communionem privatus, ad loca vestra se conferat, & communionem sine aliqua reservatione (b) percipiat. Quod si ita se res habet, quoniam non solum regularis ordo dissolvitur, sed etiam perditionis ex hoc materia ministratur, qui sub vobis sunt, presbyteris districtè, ac sollicitè interdiceret vos necesse est, ut hoc facere de cætero non præsumant. Sed si (c) fortè injustè se excommunicatum quis queritur, fraternitas vestra subtili indagatione cognoscat, & ita causam cognita veritate disponat, ut nec injustitia diu infontis afflictione prævaleat, nec disciplinæ vigor, aut frangi, aut indiscretâ valeat præsumptione dissolvi. Et quia pariter superscriptus presbyter nobis questus est, (d) diaconum quendam duo juris sui sub hac (e) conditione manumisissè mancipia, ut (f) monachi fieri debuissent, & in eodem monasterio, ubi ipse fuerat, perma-

permanerent, adjiciens, ut si quis contrafacere præsumpsisset, jugo iterum servitutis per omnia subderetur; atque unum ex eis hanc omninò conditionem despexisse, & monasterium temerario ausu deseruisse, atque se inter (g) clericos sociassit. Fraternalitas igitur vestra hoc subtili indagatone discutiat, & si ita repererit, sic sacerdotali se zelo hac in re decenter exhibeat, ut nec illi monasterium (h) deserendi facultas sit; & manumittentis voluntas nihilominus conservata, aliquà præteriri exculpatione non valeat.

NOTÆ.

1. (a) **Chrysanto.**] In prima collectione, sub hoc titulo, cap. 2. legitur *Grisasto*: in epistolis verò ipsius Gregorii lib. 7. indict. 2. epistol. 36. legitur *Chrysanto*: ex quo registro litteram hujus textus restituo; sed retinenda est lectio *Chrysanto*, nam Chrysantus Ecclesiam Spoletanam rexit temporibus nostri Gregorii Magni per annos 590. & ipsum summum Præsulem illi rescribere in præsentis textu, & epistol. 12. & 77. ejusdem libri, jam retulit Ughellius tom. 1. Italia sacr. a, fol. 174. num. 13. De Spoletana diœcesi nonnulla adduxi in cap. olim 20. de censibus.
2. (b) **Præcipiat.**] Quod fieri non debet, ut probavi latè in cap. perniciosa, de officio ordin. (c) **Sed si forte.**] Verba quæ sequuntur, extant in cap. 1. de sententia excom. in 1. collect.
3. (d) **Diaconum.**] Qui debebat in ipso monasterio, ut in ejus Oratorio ministraret, non verò professus fuerat vitam ipsam monasticam; nam aliàs aliquid proprium habere non posset, juxta tradita in cap. cum ad monasterium, de statu monach. (e) **Sub hac conditione.**] Valdè cruciantur repetentes in præsentis, & Barbosa ea difficultate, quomodo videlicet cum libertas sit res temporalis, potuit in præsentis casu dari servo pro actione spirituali, videlicet ingressu religionis, & per consequens tale pactum in præsentis casu admitti, contra textum in cap. quam pio 7. cap. final. de pactis. Sed veram solutionem, jam ex Anguano adduxi in d. cap. final.
4. (f) **Ut monachi fieri.** Debet enim servus priùs manumitti, ut in monasterium admittatur, vitæque profiteatur monasticam, l. jubemus 37. l. servis 38. C. de Episcop. & cleric. Novella II. Leonis, Novell. 12. Valentini, Concilium Chal-

ced. cap. 4. Fructuosus Abbas cap. 4. regula: Quod si servi sunt, non recipiantur, nisi libertatem à proprio Domino præ manibus attulerint præsentandam. Si verò servus per triennium in ipso monasterio commoretur, domino sciente, & non repetente, postea non auditur, Novel. 5. Justiniani, de Monachis, cap. 2. Novel. 123. cap. 35. & lib. 5. capitul. Careli, cap. 227. statuitur, ut servi ad monasterium convolantes, si ante triennium repetantur, dominis restituantur; si post triennium, non inde trahantur, authentica verum, C. de Episcop. & cleric. Illustrant P. Faber lib. 3. Agon. cap. 17. Azor. 1. tom. instr. lib. 10. cap. 1. Tamburinus tom. 3. de jure Abbat. disp. 6. q. 3. Balsam. in nomocan. Phoc. tit. 1. cap. 36. Menardus in notis ad concord. regul. pag. 957.

(g) **Inter clericos.**] Extra monasterium videlicet: nam monachi olim ad ordines sacros non ascendebant, ut probavi in cap. ad aures 5. de atate & qualis, cap. 1. de Capel. monach.

(h) **Deserendi facultas sit.** Non autem redit ad servitutem: nam libertas non potest dari ad tempus, aut sub conditione resolutoria, videlicet ut servus liber sit, & nisi illud, aut illud fecerit, reducat in servitutem, l. mortis 15. ff. de manumiss. ubi rectè docetur, mortis causa libertatem dari non posse, quia morte non sequitur revocari non valet: quod Marcelli responsum de libertate Quiritia rectè accepit Meril. lib. 5. obs. cap. 14. nam libertas Latina ita rectè dabatur, ut ibidem probatur: potest autem servus ob ingratitudinem ad servitutem reduci, ex l. 1. & per totum C. de ingratis liberis; & similiter servus si in Clerum cooptatus spirituales operas non persolvat, potest degradari, & iterum domino tradi, ut probatur in cap. miramur, de servis non ordin. ubi textum hunc exposui.

CAPUT III.

Alexander III. (a) Panorm. Archiepiscopo.

DE illis. Et infra: Si verò aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstitit; Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi (b) donaveris, reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere quod sibi dari petit, non acceperit in uxorem, nisi consensus de præsentis, aut carnalis sit inter eos commixtio subsequuta.

NOTÆ.

1. (a) **Panormitan.**] Ita legitur in cap. 4. de sponsalibus, in 1. collect. & integram retuli, ac inscriptionem illustravi in capite de illis 5. de sponsalibus, ubi extat alia pars hujus textus.

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

(b) **Donaveris.**] Sed hæc conditio rejicienda videbatur, ex l. si ita stipularis, §. si nupsero, ff. de verb. obl. ubi inquit Celsus: Si tibi nupsero, decem dare spondes; causâ cognitâ denegandam esse actionem puto. Et rectè, nam per hanc conditionem confertur donatio in tempus matrimonii, & quodammodo venale redditur matrimonium,

nium, l. 2. ff. de donat. inter: & sicut non valet talis promissio constante matrimonio. l. 3. §. et si stipulanti, ff. eod. titul. ita et si in id tempus promissio conferatur, l. qu. d. sponse 4. C. de donat. ante nupt. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Celsum in eo textu hanc pactionem non indistinctè improbare, sed causà cognitâ, quia ex iusta causa, & honesta potest fieri, veluti nomine donationis propter nuptias, sive ob aliam iustam causam, putà si mulier nobilis sit, vir vilis conditionis, vel econtrâ, & ideo stipuletur mulier in compensationem nobilitatis suæ; valebit enim hæc stipulatio, ut tradunt Bartol. & Castrensis in d. §. si tibi nupsero: igitur hæc con-

ditio, Si decem dederis, in nuptiis non est statim rejicienda, sed adhibenda cognitio iudicis, utrum ex causa honesta facta fuerit, l. final. §. Seja, ff. de obl. & act. Itaque ex honesta causa huiusmodi conditio adjecta valet. Nec obstat verbum hoc, donaveris, quod videtur importare donationem meram, nam potius conditio hæc referenda est ad dotis donationem: unde postea Pontifex ait, dederis, solveris: quæ verba non rectè ad donationem referuntur; & verbum donandi, dotibus dandis aptum esse probat Alciatus lib. 4. parerg. cap. 13 licet ibi aliter accipiat textum hunc: docuerunt Barbosa & Canisius in presentii, Pinel. lib. 2. select. cap. 20. num. 21.

CAPUT V.

(a) Urbanus III.

Super eo verò, quod à nobis similiter postulasti, utrum ille qui in quandam mulierem consensit, ad consummandum matrimonium sit compellendus, nihilominus respondemus, quod cum consensus liber dici non possit, qui in alieno referatur arbitrio, ac conditionem ipsam canonica non improbeat instituta, quæ consonet honestati, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam est ad matrimonium contrahendum cogendus. Nam licet felix memorix (b) Alexander Papa antecessor noster in suis videatur consultationibus respondisse, quod sponsalia interpositâ (c) conditione contracta, conditione ipsâ minimè observatâ, si consensus de presentii intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari; nequaquam nostræ diffinitioni est adversum, cum huiusmodi consensus nequaquam sit de presentii habendus, licet per verba de presentii evidentius exprimatur, qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.

NOTÆ.

i. (a) **U**rbanus III.] Ita etiam legitur in cap. 4. hoc titul. in 1. collect. ubi additur pars capituli cum in Apostolica; unde satis innuitur, in presentii referri partem textus in c. cum in Apost. de spons. ubi presentem inscriptionem exposui.

(b) Alexander.] Relatus in cap. de illis, hoc titul. cap. de illis, de spons.

(c) **C**onditione.] Sed an adveniente conditione novus desideretur consensus? late exponit Gibalinus tom. I. de negot. lib. 3. cap. 2.

CAPUT VI.

Innoc. III. (a) Marsicano Episcopo.

Per tuas nobis litteras intimasti, quod cum in presentia tua quadam mulier Pacifica nomine, quendam nomine Nicolaum postularet in virum, asserens inter se mutuum de presentii consensum, & carnalem copulam accessisse; vir ipse, quamvis contracta sponsalia, & carnis copulam non negaret, assererat se tamen illam in uxorem ducere non teneri, quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerant conditione contracta, si videlicet pater ejus & patruus sponsalibus consentirent: sed ipsi quamcitò noverint, & sponso contradixerunt & sponsæ; quod idem vir idoneis nitebatur testibus comprobare. Verum mulier replicabat, quod licet fides præstita fuerit ab utroque sub conditione præscripta, non tamen sibi fuerat à patre viri, vel patruo aliquando contradictum, & ante tempus contradictionis expressum à testibus, & post illud dicebat inter se canalem copulam accessisse. Addebat præterea, quod licet à principio conditionaliter contraxissent, temporis tamen processu sine conditionis adjectione purè in matrimonium consenserunt, & hoc assererat se testibus probaturam. Receptis itaque testibus partis utriusque, cum attestaciones mulieris coram te, presentibus duobus examinadoribus faceres publicari, testes ipsi dixerunt, quod dicta, quæ legebantur, non dixerant, & quæ deposuerant, scripta non erant: sed ab uno examinatore tunc contra eos fuit fortiter obviatum, & ob hoc mulier postulabat, ut iidem testes, vel alii super eisdem

eisdem capitulis iterum audirentur. Tu autem hac novitate commotus, sequentem diem partibus præfixisti, quibus in tua præsentia constituisti, omnes examinatores convocari iussisti, sub interminatione anathematis illos obtestans, ut dicerent, si essent illa verè attestaciones, quibus obviaverant testes, qui continuo alias attestaciones in medium prodixerunt, quibus cum per advocatum viri fuisset obiectum, sicut prioribus fuerat attestacionibus obviatum, post allegationes multiples, secundæ attestaciones à partibus admittæ fuerunt, & cum attestacionibus viri postea publicata. Porro mulier illi præcipue articulo insistebat, quod ante renuntiationem sponsalium, & post idem vir carnaliter eam cognoverat, & ex ea filiam procrearat; quod proprio nitebatur ostendere juramento. Quia verò super his opiniones non solum varias, sed contrarias accepisti, ad magistratum Sedis Apostolicæ recurrens humiliter postulasti, quid sentiendum sit in talibus, edoceri. Nos autem inspectis attestacionibus admittis à partibus, quas nobis tuis misisti litteris introclusas: consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum liquido constet per confessionem tam viri, quam mulieris, quod post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsequuta, pro matrimonio præsumendum est vehementer, quia videtur à conditione interposita recessisse. Nam etsi probatum sit utrimque per testes, quod postquam pater, & patruus viri contradixere sponsalibus, idem mulierem illam carnali commixtione cognovit, non est tamen aliquo modo probatum, quod antequam ipse cognovisset eandem, pater ejus, & patruus contradicere curavissent.

NOTÆ.

(a) **M** *Arscano.*] Ita etiam legitur in *cap. unic. hoc tit. in 3. collect.* quæ diocesis est in Italia, de qua plura Ughellius *tom. 1. Italia sacra, fol. 655.* Sed potius legendum est, *Messanensi*; nam D. Rochus Pirrho *tom. 1. Sicil. sacra, in notitia Messanensis diocesis, fol. 329.* refert in præfenti textu Innocentium referbere Berardo Messanensi Præsuli, extareque hanc epistolam inter constitutiones Innocentii III. *lib. 3. ordine 14. fol. 776.* quare juxta ipsius perdocti viri sententiam legendum est, *Messanensi*, de qua diocesi nonnulla adduxi in *cap. Messana, de elect.*

COMMENTARIUM.

2.
Conclusio
traditur
& probatur.

EX his duabus decretalibus sequens communiter deducitur assertio: *Contrahentes matrimonium sub conditione casuali honesta, debent eam expectare, nisi antea consenserint de præfenti, aut copula carnalis inter eos intercesserit.* Probant eam textus in *cap. 3. hoc tit. in 1. de spons. duor. l. 3. tit. 4. part. 4.* Illustrant eam ultra congestos à Barbosa in *præsenti*, Cujac. & Canisius, Brusel. *lib. 3. de condit. tit. 3. num. 13.* Sanchez de *matrim. lib. 5. disp. 6.* Basil. eod. *tract. lib. 3. cap. 13. à princip.* Trullench de *sacram. lib. 7. de matrim. cap. 8.* Leander eod. *tract. disp. 8. quæstion. 9.* Gentil. de *nuptiis lib. 2. cap. 17.*

3.
Traditur
ratio dubitandi.

Sed pro dubitandi ratione ita in præsentem assertionem insurgo: Matrimonium petit consensus de præfenti; siquidem in eo differt ab sponsalibus, quod sponsalia continent promissionem futurarum nuptiarum, matrimonium verò præsentem dicit, & supponit consensum, ita ut statim sortiatur effectum; matrimonium enim institutum est ad mutuam cohabitationem, & conjunctionem, unde ejus naturæ repugnat conditio, ut repugnat adoptioni, & emancipationi, cum ea pendente effectum minime consequatur: ergo matrimonium non potest sub conditione celebrari, etiamsi conditio adjecta honesta sit. Id etiam quæ docetur in præfenti assertionem, videlicet: pendente conditione, per consensum de præ-

fenti, aut copulâ subsequuta, perfici matrimonium, ita ut non expectetur conditio; difficile redditur ex eo, nam res tradita sub conditione, eâ pendente repeti non potest, *l. sub conditione, ff. de condit. indeb.* ergo si consensus præstitus est a contrahentibus sub conditione, non potest alius de præfenti exigi. Quod difficilîus procedit in casu copulæ subsequutæ; nam concubitus per se non facit matrimonium, nullo præcedente consensu de præfenti, *l. nuptias, ff. de reg. jur.* sed cum matrimonium sub conditione celebratur, non adest consensus de præfenti, qui legitimum illud inducat: ergo ea pendente per copulam subsequutam non potest legitimum conjugium præsumi, aut induci.

Quæ dubitandi ratio non obstante vera est præfens assertio, pro cujus expositione sciendum est, nonnullos ex actibus humanis conditionem recipere, alios verò non, quos sigillatim recensere longum foret. Ea generalis regula tenenda est, quod actus, qui ad hoc instituti sunt, ut statim sortiatur effectum, id est qui essentiam habent ab executione & consummatione, non possunt conditionem recipere; quia talis adjectio conditionis esset contra substantiam actus; cæteri actus possunt celebrari sub conditione. Ita Covarr. de *matrim. 2. p. cap. 3. n. 2.* Basil. eod. *tract. lib. 3. cap. 1. num. 11.* Donel. *lib. 5. comment. cap. 18.* & ibi Osvaldus *littera F.* Brusel. *lib. 5. de condit. tit. 4. per totum.* Exempla in primis sunt quæ referuntur in *leg. actus 77. ff. de reg. jur. primò hæreditatis aditio, leg. cum qui 51. §. 1. & ult. ff. de acquir. hæredit.* quia est actus acquisitionis domini, *l. cum hæredes 23. ff. de acquir. possess. dominium verò non potest uno, eodemque actu & acquiri, & non acquiri.* Nec contrarium probatur in *l. primo gradu 23. ff. que in fraud. credit.* nam ibi verbum *conditio*, accipitur pro pacto, ut docuerunt Othomanus *illustr. 99. c. 34.* Petrus Faber in *dict. leg. actus, Valentia lib. 3. illustr. 2. p. de acquir. hæredit. n. 57.* Nec etiam obstat *lex omnes 71. ff. ad Trebel.* ubi hæres coactus, purè adit, & postea fruitur tempore ad deliberandum, quia ibi aditio pura est: differtur autem restitutio, ne ipse careat subsidio deliberandi,

randi, à Prætorè concessio. Petrus Faber *lib. 2. semestr. cap. 22.* Similiter adjectio bonorum, quæ ex edicto D. Marci fit conservandarum libertatum causâ, de qua *in l. 4. ff. de fideicommiss. libert. & in tit. Instit. de eo cui libertatis causâ*, purè fieri debet, quia habetur ad instar aditionis. Nec obstat dicta lex *4. §. hi qui 12.* nam illa verba, *hac conditione*; significant, *hoc pacto.* Eadem ratione licet servitus sub conditione promitti possit, *l. existimo 98. ff. de verb. obl.* tamen constitui, seu tradi non potest sub conditione, *l. 4. ff. de servitut. quia ipsa impositio dicit perfectionem, & consummationem.* Antonius Faber *in ration. ad d. l. 4. Cujac. lib. 7. qq. Papin. & alii apud Osvaldum lib. 11. comment. Donelli, cap. 10. littera C. Goveanus lib. 1. variar. cap. 9. Galbanus de usufruct. cap. 31.* Nec tunc obstat lex *qui absenti 38. §. 1. ff. de acquir. possess.* ubi pro certo supponit Julianus, traditionem rei corporalis fieri posse sub conditione, ut eâ impletâ transferatur possessio, & dominium; deficiente verò, utrumque deficiat, quod & docetur *in l. 2. §. si pecuniam, ff. de donat. l. non omnis 19. ff. de rebus credit. l. dotis 3. §. si res 3. l. si ego 9. §. 1. ff. de jure dot. & pro constanti supponunt Faber in d. l. 4. Amaya lib. 2. obs. cap. 4. num. 13.* nam respondendum est, actus, qui non recipiunt conditionem expressè, posse eam recipere tacitè, & à prævio actu dependentem; unde si acceptum feratur ei qui sub conditione promisit, tacitè recipit conditionem stipulationis adjectam, *d. l. actus 77.* Similiter solutio pecuniæ, aut rei debitæ non potest fieri sub conditione, quia petit actualem, & præsentem translationem dominii, *l. cum quis 38. §. 1. ff. de solut. & nihilominus si debetur sub conditione, potest fieri solutio sub eadem conditione, nempe si veniat conditio, l. sub conditione 16. eod. tit. l. 2. de cond. indebiti, Bris. lib. 2. de solut. tit. de acceptis, P. Faber lib. 2. semestr. cap. 22.* Eodem ergo modo quando causa prævia transferendi dominii conditionalis est, veluti causa dotis futuræ, quæ habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur, *l. stipulationem 21. de jure dot.* potest traditio sub eadem conditione fieri, quia est tacita, *diēt. l. 7. & 9. eod. titul.* sic similiter potest adijci illa conditio. Trado tibi rem si mea est, *diēt. l. 38. §. 1.* est enim intrinseca, & veluti de natura traditionis; quia nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet, ut est juris regula: itaque *in diēt. §. 1. possessiones sub conditione tradi possunt, & occupandæ sunt secundum subjectam materiam de conditionibus tacitis præviis & necessariis ad valorem traditionis ipsius, quamvis relictetur ibi Cujac. lib. 44. Digestorum Juliani, qui rectam semitam vidit, sed timuit calcare. Nec obstat etiam textus *in diēt. l. 19. de reb. credit. l. 2. §. si pecuniam, de donat. l. 1. de mort. caus. donat.* Ibi enim traditio ipsa non est conditionalis, sed donatio, idest causa traditionis, *Dono tibi, si illud acciderit, si moriar, &c.* & statim trado: sed quia traditio sola non transfert dominium nisi iusta & perpetua causa præcedat, quam sequatur traditio, *l. nunquam, ff. de acquir. rer. dom. necesse est, ut effectus traditionis pendeat ab existentia causæ; & perfectione donationis, ut agnoverunt Cujac. lib. 10. Digestorum Juliani, & Antonius Faber, & Donel. in d. l. non omnis 19. Bartol. Cumanus & alii classici in diēt. l. 16. de solut.* Itaque quod supra adduxi de rejicienda conditione à*

traditione Domini, locum habet quotiens præcessit titulus purus, veluti venditionis, aut donationis puræ, & simplicis; tunc enim sequi non potest traditio conditionalis, quia implicat contradictionem, quod res tradatur de facto, & ipsa traditio suspendatur. Gifanus *in d. l. 38. §. 1. ff. de acquir. possess.* Sed quoties titulus est conditionalis, licet traditio fiat purè, secum trahit conditionem tituli, à quo pendet ejus effectus. Etiam adoptio sub conditione fieri non potest, *l. questum 34. ff. de adopt. Nec manumissio per vindictam, licet tacitam conditionem recipiat, veluti si hæres manumittat servum legatum sub conditione, quia interim nihil agit, l. servum 11. ff. de manumis. Ulpianus in fragm. tit. 3. §. item ratione, Petrus Pitheus in collar. legum Mosac. tit. 14. §. qui civem: sed repudiante legatario competit, l. si miles 31. ff. de testam. milit. l. 2. ff. de manumis. vindict. l. 3. ff. qui & à quibus: nec etiam divorcium, l. 3. ff. de divorciis: nec datio tutoris, l. muto 6. §. sub condicione, ff. re tutel. nec ipse tutor negotiis pupillaribus auctoritatem præstare valet sub conditione, l. etsi 8. ff. de auctoritat. tut. nec sententia ferri sub conditione potest, l. qui testamento 37. ff. de excusar. tit. l. 1. §. viduum, ff. quando appellandum. Petrus Faber d. lib. 2. semestr. cap. 24. nec acceptatio conditionalis sustinetur, nisi tacita sit conditio, *d. l. actus 77. ut in l. querebatur 82. ff. ad l. Falcidiam, l. cum hic status 32. §. sin autem, ff. de donat. inter. l. sanè 3. l. promittendo 41. §. final. ff. de jure dot. l. mulier, ff. de condit. instir.**

Econtrario illi actus, qui ex suo genere non petunt consummationem de præsentis, sed aliquid aliud post se expectant, dilationem, & conditionem recipiunt. Ita post alios Olvaldus ad *Donel. ubi proxime*, Pichardus *n. 2. in §. omnis, Instit. conditio- hoc titul.* tales sunt omnes contractus, nam ex contractu oritur obligatio, *l. 1. per totam, & l. 2. ff. de obl. & act. ex obligatione nascitur actio, l. licet 42. §. ea obligatio, ff. de procurat. per actionem autem exigimus quod nobis debetur, princip. Instit. de action. ergo cum contractus expectet à sententia judicis executionem, consequens est, ut sub conditione possit celebrari, veluti stipulatio, §. omni, Instit. de verb. obl. l. duobus 7. ff. de duobus reis: emptio & locatio, §. emptio 4. Instit. de contrahenda empr. l. necessario 8. ff. de periculo & commodo, l. bovem 43. §. si sub condicione 9. ff. de adilit. edict. l. sicut 20. ff. locati: transactio, l. si super 9. C. de transact. mutuum, l. omnia 7. ff. de rebus credit. pignus, l. grege 13. §. si sub condicione 13. ff. de pignor. Circa societatem olim dubitatum fuit, quia videbatur consistere in ipsa rerum, aut industria actuali communicatione, *l. 1. ff. pro socio, princip. Instit. eod. tit.* quæ communicatio cum facti sit, ut traditio, videbatur non posse recipere suspensionem, aut dilationem. Sed contrarium deciderit Justinianus *in l. de societate 6. C. pro socio*, distinguens subtiliter contractum ipsius societatis ab ejus effectus, qui in communicatione consistit: prosequuntur Anton. Faber *in d. l. 1. ff. pro socio*, Cujac. *ad eund. tit. C. quamvis aliter censuisset in paratit. & lib. 28. qq. Papin. in l. actus 77. ff. de reg. jur. & lib. 32. Pauli ad edict. in d. l. 1.**

Unde apparet ratio præsentis assertionis, & simul solvitur dubitandi ratio supra adducta, nam licet matrimonium prout est actus trans-ferens

6. præsens textus.

ferens reciprocum dominium corporum per illa verba de presenti prolata, *Accipio te in meum, accipio te in meam*; sub conditione celebrari non possit, quia tradere statim corpus conjugii, & traditionem suspendere per conditionem, sunt contraria; contraria autem inter se non coeunt, ut ait Seneca de constantia c. 8. hæc verò traditio conditionem respuat, nec admittat; tamen si consensui adjiciatur conditio, veluti, *Contrahobrem matrimonium, si decem dederis*, ut in cap. 3. hoc titul. aut, *Si pater consenserit*, ut in presenti textu, non erit matrimonium, sed sponsalia celebrantur, siquidem non adest consensus de presenti, sed de futuro, pendens ab eventu conditionis. Nec novum est, ut consensus qui non est sufficiens ad matrimonium, inducat sponsalia, ut probavi in c. final. de spons. impub. Quare idem jus procedit in matrimonio sub conditione honesta celebrato, ac in sponsalibus de futuro contractis, videlicet ut sicut sponsalia de futuro per copulam subsequutam transeunt in matrimonium verum, & perfectum, ut probavi in cap. is quidem, de sponsal. ita & hoc casu si contrahentes sub conditione, interim ea pendente se carnaliter cognoverunt, matrimonium legitimum inducitur. Idem dicendum est, & facilius, si consensus de presenti inter eos adit; nam per

illum novum consensum recesserunt à consensu conditionali; nec enim aliqui legem sibi dicere possunt, ut à priori voluntate discedere non valeant, l. si quis, in princip. 22. ff. de legatis 3. Igitur ut in aliis actibus novissima voluntas prævalet, l. si mihi, §. ultim. ff. de legat. ita in matrimonio ultima voluntas spectatur; aded autem matrimonium sub conditione celebratum pro sponsalibus habetur, ut si pendente conditione sponsus, vel sponsa cum alio de presenti nuptias celebret, nuptiæ legitimæ sint, quia sponsalia de futuro solvuntur per sponsalia de presenti, cap. 1. de spons. duorum. Inde etiam deducitur, in hoc casu hodie post Tridentinum necessarium esse novum consensum coram parochio & testibus, ut matrimonium subsistat, licet jure communi attento dubium valde esset, an novus consensus desideraretur, ut constat ex disputatis à Thoma Sanchez lib. 5. de matrimon. disput. 8. Fachineo lib. 3. controv. cap. 36. Covarr. in 4. cap. 3. num. 4. Basil. lib. 3. de matrimon. cap. 44. num. 3. Gutierrez lib. 4. canonic. cap. 22. num. 21. Gibalino de negotiatione tom. 1. lib. 3. c. 2. art. 2. consecr. 2. Oponi possunt supra traditis textus in cap. 1. hoc titul. junctis ibi adductis cap. super eo, hoc tit. juncto Basil. de matrim. lib. 3. cap. 13.

CAPUT IV.

Idem (a) Alexander III.

VERUM cum alicui Ecclesie possessio quælibet interposita conditione donatur, non potest à donatore donum postea revocari, nisi fortè tali sit conditione collatum, quod eâ cessante possessio revocari debeat.

NOTÆ.

1. (a) *Idem.*] Ita etiam legitur post Concil. Lateran. p. 29. cap. 3. & in 1. collect. sub hoc titul. cap. 3. ubi additur pars capituli *memnimus*, ut agnoscamus in presenti referri partem textus in cap. *memnimus*, qui clerici vel vovent, cap. 3. de donat. ubi jam notavi.

COMMENTARIUM.

2. Difficilis valde redditur præsens textus ex sequentibus juris principis. Primò ex eo, quia donatio, de qua in eo agitur, cœpit à traditione, ut constat ex illis verbis: *Possessio donatur*; & ibi, *revocari*; sed in donatione, quæ incipit à traditione, si adhibeatur conditio, repugnat ejus substantiæ, ex traditis superiori commentario: ergo conditio donationi, de qua in presenti, inutiliter adjiciebatur. Secundò, nam si conditio adjecta fuit tempore donationis, & non sequuta, seu adimpleta, revocari debet donatio, ex l. 2. §. ultim. ff. de donat. cum pactum vel conditionem quilibet adjicere possit in rei propriæ traditione, & servandum illud sit, l. Gajus Sejus 23. ff. de manumiss. l. 1. §. si convenit, ff. de oper. libert. l. cum dos 7. ff. de pact. dotal. l. contractus 23. ff. de reg. jur. igitur in presenti casu licet Ecclesie res donata fuisset, conditio tempore donationis adjecta debuit adimpleri, & eâ non adimpletâ donatio revocari potuit. Tertiò dum

in fine hujus textus ait Alexand. III. donationem revocari, si expressè actum sit inter donatorem, & Ecclesiam, ut talis conditio adimpleretur, aliàs donatio revocaretur, obstat, nam Ecclesia, vel ejus Prælatus non potest sine debita solemnitate res proprias Ecclesie alienare, ut probavi in cap. nulli, de rebus Ecclesie; & per consequens non posse in ipso acquisitionis actu prælatum pactum resolutorium adjicere, probant Montero à Queva decis. 47. Castillo lib. 5. controvers. cap. 127. num. 16. & alii congesti ab Olea de cess. jurium tit. 2. q. 1. num. 21. Igitur in presenti casu non poterat rei donatæ Ecclesie absque solemnitate à jure præscripta conditio ulla adjici etiam resolutoria.

Quibus difficultatibus ut sigillatim satisfaciamus, rationemque præsentis textus agnoscamus, sciendum est, donationem incipere posse à traditione & à promissione. Donatio quæ incipit à promissione, admittit diem, & conditionem, tam iniciativam, quam resolutivam, ut cæteræ conventiones admittunt; ita ut ejus effectus suspendatur donec dies venerit, aut conditio extiterit: donatio verò, quæ incipit à traditione, cum statim petat fortiri effectum, quamcumque conditionem iniciativam respuit, cum contraria sint dominium rei donatæ statim tradere, & non tradere, nisi adveniente conditione. Recipit tamen conditionem resolutivam, leg. non omnis 19. Digest. de reb. credit. leg. 2. vers. Aliàs, ff. de donat. causâ mortis; veluti

3.
De despon-
satione,
qua incipit
à traditio-
ne.

veluti, *Dono tibi servum, vel prædium, ut si quid feceris, apud te maneat, aliàs ad me revertatur*: quo casu si resolvatur donatio, quibus actionibus donator in donarium experiri possit, exponit D. Josephus de Retes lib. 2. opusc. sect. 2. cap. 5. immò & hæc donatio à traditione incipiens recipit conditionem, quæ adhareat effectui, quamvis non ipsi traditioni, veluti, *Dono, & statim trado tibi rem, sed sub ea conditione, ut tua esse incipiat, si navis ex Asia venerit; si non venerit, ut tua non efficiatur*. Quo in casu non prius res incipit esse tua, quam si conditio adimpleatur, l. 2. §. si pecuniam 5. ff. de donat. Atque ita hoc casu præcindimus traditionem à causa tradendi, quæ est liberalitas; traditio non suspenditur, quia suspensionem non recipit; causa verò suspenditur, ideoque adveniente conditione, est, & incipit valere donatio; si deficit conditio, nunquam donatio fuit; dum pendet conditio, traditio est nuda, cum ejus causa sit in suspensio, ut docuerunt Amaya lib. 2. obs. cap. 14. ex num. 44. D. Josephus de Retes de donat. cap. 16. num. 3. Quibus suppositis cum in præsentis textu agatur de donatione, quæ coepit à traditione, ut constat ex verbo illo, *revocari*, quod supponit præexistentiam illius, ex vulgari principio, Privatio præsupponit habitum, l. nam etsi is vers. post defectum, ff. de inoffic. testam. ibi: *Gradum non rumpit, quia nullus est*: & l. non potest 208. ff. de reg. jur. cap. ad dissolvendum, de spons. pro primæ difficultatis solutione dicendum est; conditionem in præsentis accipi pro modo, lege, vel pacto faciendi aliquid, aut præstanti, adjecto donationi, ut in l. societatem 76. ff. pro socio, l. qua sub conditione 8. §. mortuo, vers. idem, ff. de cond. instit. l. liberti 21. §. Lucius, ff. de annuis legat. l. Titio 71. §. 1. l. libertis 108. ff. de condit. & demonstr. l. 3. ff. de donat. l. Gajus 23. vers. Paulus, ff. de manumif. l. Mevia 44. ff. de manumif. testam. l. ea conditione 24. C. de rescind. vendit. & aliis congestis à Petro Fabro in l. 78. de reg. jur. Valentia lib. 3. illustr. tract. 2. de acquir. heredit. num. 57. & supra notavi in cap. hoc tituli. unde donationi, quæ incipiebat à traditione, rectè in præsentis casu modus adjici potuit, dum adhuc facta non erat, sed in continenti; aliàs si perfecta esset donatio, modum, dilationem, aut gravamen recipere non poterat, l. perfecta 4. C. de donat. qua sub modo, l. Lucius 40. ff. de fidei-commis. libert. Debent enim hæc omnia apponi in exordio, sive incontinenti, antequam ad alia digressi sint donatarius, donatorque. Covarr. lib. 1. variar. cap. 14. num. 1. Retes de donat. cap. 16. num. final. ut contingit in aliis actibus perfectis, veluti in divisione hereditatis, l. item Labeo 22. §. sed etiam, ff. famil. ercisc. emptione, & venditione, l. tempore 8. C. de pactis inter emptorem, dotis datione, l. post nuptias 28. ff. de jure dotium, l. cum dos 7. ff. de pactis dotal. quia semel quæsitum jus perfectè donatario, vel contra-henti, non potest auferri citra ejus consensum, l. ultim. ff. de pact. Heringius de fidei-jur. cap. 27. num. 18. cum consensu tamen donatarii rectè gravamen postea adjicitur, quo modo accipit textum l. sequens 68. ff. de legatis 2. D. Josephus de Retes d. cap. 16.

4.
Donatio
recipit pa-
ctum.

Secundò sciendum est, donationem etiam cum incipit à traditione, modum, pactumve recipere posse: modus est conventio, aut pactum

adjectum dispositioni, quod obligat suscipi-entem ad faciendum, præstandumve, etsi ipsam dispositionem non suspendat, veluti, ut monumentum mihi construas, l. quibus 40. §. Thermus, ff. de condit. & demonstr. ut à monumento non recedas, l. Titio 71. §. Titio, ff. eod. titul. ut alternis mensibus ad sepulchrum lucernam accendas, l. Mevia 44. ff. de manumif. testam. ut corpus meum in patriam asportari facias, leg. alumne 30. §. ab heredibus, ff. de adm. legat. Quibus in casibus, & similibus donatio statim sortitur effectum, & recipiens ad implementum modi manet obligatus. Ant. Gomez lib. 1. variar. cap. 12. num. 70. ubi plures, Ayllon num. 68. Parladorius lib. 3. different. 147. Sarmiento lib. 2. select. cap. 13. num. 1. Amaya lib. 1. observ. cap. 6. ex numero 13. Donel. lib. 8. comment. cap. 14. 17. & 34. Retes de donat. cap. 14. & si modus adjectus donationi impletus non fit, revocatur donatio, & ad rem ipsam donatam repetendam datur donatori conditio, l. 2. l. cum ancillam 6. cum duabus sequent. C. de condit. ob causam: late probat, & illustrat D. Josephus de Retes dicit. cap. 14. de donat. ubi exponit textum in l. cum te 6. C. de pactis inter emptorem. Unde facile cognoscitur difficultas præsentis textus; nam modo non adimpleto ab Ecclesia, quare denegatur revocatio donatori? Gifanius in l. 1. C. de donat. que sub modo, Theodoros Rehink. de regim. Eccles. & secular. lib. 1. classe 2. cap. 8. & textum hunc irrident, & subtilissimam decisionem, quam non capiunt, carpunt Catholici Doctores, ut Tiracquel. de utroque retract. ad fin. tituli, num. 14. & 15. Covarr. lib. 1. variar. cap. 14. num. 6. Gregorius Lopez in l. 6. gloss. 1. tit. 4. partit. 3. ubi etiam Hermosilla num. 26. Surdus de aliment. tit. 1. q. 48. num. 70. Barb. tom. 2. voto 78. num. 122. existimant favore Ecclesie in præsentis decidi, donationem prætextu modi non adimpleti non revocari, sed tantum donarium agere posse ad implementum modi, quasi modus semper habeatur pro causa impulsiva donationis, non pro fine. Sed hæc interpretatio altiùs explicanda est cum D. Josepho de Retes d. cap. 14. de donat. supponit enim perdoctus vir, modum donationi adjectum aliquando continere causam finalem, nonnunquam verò tantum impulsivam; quando autem continet causam finalem, eà non sequutà rescinditur donatio; quando verò continet tantum impulsivam, licet causa secuta non sit, seu modus adimpletus, sustinetur donatio, quia habuit pro finali causa liberalitatem ipsam: agitur tamen ad implementum modi, d. l. Mevia 44. ff. de manumif. testam. cum verò hæc conjecturalia sint, ideo Consulti in l. 2. §. ultim. ff. de donat. dixerunt, quætionem esse voluntatis, pertinereque ad subtilitatem jus dicentis investigare, quando censeatur causa impulsiva, vel finalis adjectio modi. Unde Alex. III. in præsentis censuit, modum adjectum donationi factæ Ecclesie non adjici ut causam finalem, sed ut causam impulsivam, & causam finalem donandi Ecclesie credi renunciationem, & retributionem; nam cum Ecclesia sit mater pia fidelium, quos regenerat in Christo, alit, & procreat, fideles tanti beneficii remuneratores esse debent: ergo cum donant Ecclesie, quamvis modum adjiciant, non debent credi donasse primò & principaliter propter implementum modi, sed propter retributionem: & ita modus non est causa finalis dona-

donationis, sed impulsiva: quod procedit, nisi contrarium expressum sit in ipsa donatione facta Ecclesiae, quia tunc, cum de veritate expressa constet, non est recurrendum ad conjecturas, *l. filium 6. ff. de his qui sunt sui, l. continuus 137. §. cum ita 2. ff. de verb. obl. docent Covarr. lib. 1. variar. cap. 14. num. 6. ubi plures adducit Faria, Diana part. 8. tract. 6. resol. 124. Nec tandem obstat ultima difficultas, cui ut satisfaciant nonnulli ex doctrina Cumani in l. 1. §. ultim. ff. de rebus eorum, docuerunt, verum esse, Ecclesiam, minoremve non posse pactum resolutorium adijcere tempore acquisitionis, quæ sit ex*

causa onerosa, non verò quæ contingit ex causa lucrativa: unde cum in præsentem agatur de acquisitione ex causa donationis, quæ est lucrativa, potuisse Ecclesiam, seu ejus Prælatum adijcere pactum, legem, seu modum resolutorium. Sed ab hac sententia merito discedunt Arias de Meza lib. 3. variar. cap. 25. num. 6. Olea de ces. jur. tit. 2. quest. 2. numero 1. qui rectius tenent, Ecclesiam vel minorem posse in ipso acquisitionis actu ex quacumque causa actum resolutorium domini adijcere, quam doctrinam & nos probavimus in cap. nulli, de rebus Ecclesiae.

CAPUT VII.

(a) Gregorius IX.

SI conditiones contra substantiam conjugii inferantur, putà si alter dicat alteri, Contraho tecum si generationem proli evites, vel donec inveniam aliam honore, vel facultatibus digniorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus, quantumcunque sit favorabilis, caret effectu, licet aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter favorem pro non adjectis haberi.

NOTÆ.

1.
Conclusio
traditur
& probatur.

(a) Gregorius IX.] Qui præsentem constitutionem edidit, ut instrueret judices Ecclesiasticos, quomodo de matrimoniis, in quibus conditiones impossibiles, turpes, seu contra substantiam appositæ adijciuntur, pronunciare debeant.

COMMENTARIUM.

EX hac Gregorii constitutione sequens deducitur assertio: Si in matrimonio apponitur conditio turpis, vel impossibilis, habetur pro non adjecta; si vero sit contra substantiam matrimonii, illud vitiat. Probant eam textus in cap. solent. 6. 32. quest. 2. l. 5. tit. 4. part. 4. ibi: Si alguna de estas condiciones fue puesta, no vale nada el desposorio, ni el casamiento en que la pusieron. Illustrant ultra congettos à Barbosa in præsentem, Medrano de consensu consub. cap. 16. cum sequenti, Gentilis de nuptiis lib. 2. cap. 11. Petrus Greg. lib. 3. part. tit. 21. cap. 4. Lessius de justit. lib. 7. cap. 18. dubit. 15. Basilius de matrim. lib. 1. cap. 20. ad finem, & lib. 3. cap. 14. cum sequenti. Mancinus de sacri juris contro. dissert. 10. cap. 10. & centur. 1. genial. cap. 100. Hurtado de resid. tom. 2. resol. 2. Cujac. & Canisius hic, Brusel. de condit. lib. 4. tit. 7. n. 5. Borel. tom. 3. decisi. tit. 1. num. 540.

2.
Traditur
dubitandi
ratio.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: matrimonium contractus est: sed impossibilis conditio adjecta contractui, illum vitiat, *l. impossibilis, 7. ff. de verb. obl. l. certi conditio 9. §. item queritur, ff. de rebus credit. l. non solum 31. l. continuus 137. §. illud, cum duobus sequentibus, ff. de verb. obl. l. si sub impossibili 29. ff. de fidejuss. §. impossibilis, Instit. de inu. l. 17. tit. 11. part. 5. nam qui contrahit sub conditione, confert consensum in eventum ejus, nec aliter consentit, quam si conditio evenierit; quasi dicat, Si conditio deficiat, non consentio,*

§. sub conditiane, Instit. de verb. obl. l. quibus diebus 40. §. te mihi, ff. de condit. & demonstr. ut considerant Covarr. de spons. 2. pag. cap. 4. §. 1. num. 6. Costa lib. 1. select. cap. 24. Ripol. de condit. & demonstr. cap. 1. ex num. 9. & per consequens qui sub impossibili contentit, necessario dissentit, quia non potest evenire conditio, ut optimè explicavit Donellus in d. l. impossibilis, num. 2. ergo & impossibilis conditio adjecta matrimonio illud vitiat; cum Ecclesia non possit inducere, aut præsumere consensum; cum Ecclesie non competat potestas supplendi aliquid quoad prædictum consensum, ut latè probat Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 27. Secunda etiam pars assertionis difficilior redditur ex eo; nam valet argumentum de matrimonio spirituali ad carnale, cap. inter corporalia, de translat. Episcopi: sed conditio adjecta matrimonio spirituali, ejusque substantiæ contraria, illud non vitiat: ergo nec conditio adjecta contra substantiam carnalis. Probatur minor ex eo, nam de natura sacramenti Ordinis est, ut gradum sacrum recipiens emittat castitatis votum, cap. meminimus, cap. rursus, qui clerici vel voveres, cap. unico, de voto in 6. sed si tempore, quo quis ad sacros Ordines ascendit, conditionem adjectat, ut sibi liceat postea matrimonium contrahere, admittitur conditio, cap. Diaconi 28. distinct. & similiter licet abdicatio bonorum adeo sit de substantia status monastici, ut nec Pontifex in ea possit dispensare, cap. cum inter, de statu monach. tamen tempore professionis adjecta conditio, ut in domo propria liceat proficentij patrimonium suum retinere, non irritat, aut impedit professionem, cap. insinuante, qui clerici vel vov. ergo similiter conditiones adjectæ matrimonio, etiam contra substantiam, illud non vitiant. Accedit, nam matrimonio jam contracto, possunt conjuges ad invicem castitatem promittere, cap. quod Deo, 33. q. 5. cap. sane, de convers. conjug. Igitur & à principio licebit

cebit contrahere matrimonium sub ea conditione, ut prolis generatio evitetur.

3.
De tribus
bonis ma-
trimonii.

Quæ dubitandi ratione non obstante vera est præfens assertio, ad cujus expositionem sciendum est, matrimonii substantiam consistere in consensu à contrahentibus legitime præstito, cap. sufficiat 27. questione secunda, cap. cum apud 23. cap. cum locum 24. cap. tua 26. de sponsal. sub quo consensu liberè, & legitime præstito includuntur tria bona matrimonii. Primum proles, secundum sacramentum, tertium fides, cap. omne 10. 27. q. 2. Proles id est proliçatio, & educatio liberorum, princip. Instit. de jure naturali. Fides, id est reciproca fidelitas, quam alter conjux tenetur alteri servare, l. viro atque uxore 39. ff. solut. matrim. consistit enim fides sacramenti, non solum in obligatione debiti solvendi, verum & alteri se non commiscendi, cap. omne 27. q. 2. D. Thomas in 4. distinct. 32. q. 1. art. 2. unde qui in modum pacti implendi post matrimonium apponit dictam conditionem, nullo modo præstat consensum necessarium ad matrimonium; si verò ponatur conditio implenda ante matrimonium, non est verè adulterium; & sic conditio ut turpis rejicitur. Sacramentum, id est individuitas vitæ; nam licet à naturali matrimonio individuum sit, l. 1. ff. de jure dot. l. hoc genus 106. ff. de condit. & demonstr. junctis traditis in cap. 1. de sponsi multò excellentiorem individuitatem consequutum fuit ex Christi Domini institutione, per quam elevatum fuit ad esse sacramenti. Basil. de matrim. lib. 1. c. 13. & 14. Unde quæcumque conditiones repugnantes alicui ex his tribus bonis, reddunt matrimonium nullum. Tria convenientissima exempla apponit Gregorius in præfenti: Primum est, si generationem prolis evitaveris, vel suffocando illam, vel poculum sterilitatis fumendo, ut docetur in cap. aliquando, 32. questione 5. matrimonium enim tantum prolis suscipiendæ gratiâ contrahitur, l. liberorum, ff. de verb. signif. l. Claudius, cum sequent. ff. de his quæ ut indignis. l. donationes 31. ff. de donationibus: quod & nominatim apud Romanos tabulis nuptialibus cavebatur. Tacitus lib. 2. annalium, ibi: Adhibitis qui obsequarent, eos tantum liberorum procreandorum causâ convenisse. Apprimè D. Augustinus lib. de bono conjug. c. 17. Nuptia eadem sunt in omnibus generibus procreandorum filiorum causâ instituta. Et lib. 4. hypognost. Nuptia procreandorum filiorum causâ instituta sunt, sicut scriptum est: Crescite & multiplicamini. Et alibi: Tabula matrimoniales hoc continent, prolis tantum suscipienda causâ contrahi. Et lib. 1. de nuptiis ad Valerium, ibi: Ut secundum matrimoniale contractum, non nisi liberorum procreandorum causâ concumbant. Illustrant Cujac. in novella 22. Justin. Lipsius ad Tacitum dicto lib. 2. not. 96. Osvaldus ad Donel. lib. 2. comment. cap. 5. littera C. Hothom. de veteri ritu nupt. cap. 3. Brisson. de form. lib. 6. pag. 542. Merill. lib. 3. obs. cap. 7. Robertus lib. 4. rer. judic. cap. 10. Et licet ex matrimonio non oriatur obligatio ad incumbendum semper generationi, nascitur tamen obligatio ad nihil agendum contra prolis generationem; si verò conditio sit, ut proles exponatur, licet pietatis officio repugnet, non tamen substantiæ: unde matrimonium sustinetur, conditio tamen ut turpis rejicitur. Secundum exemplum ponit Gregorius ex ea conditione, Si pro quatuor ad adulterandum te tradas;

quæ repugnat bono fidei conjugalis, quam conjuges sibi invicem servare debent, cap. solet 32. q. 2. cap. final. 32. q. 6. Tertium exemplum proponitur in ea conditione, Contraho tecum, donec inveniam aliam honore & facultatibus divorem; quæ repugnat bono sacramenti, quod est individuum, & indissolubile, cap. illud. de præsumpt. cap. quos Deus 33. q. 2.

Unde apparet vera ratio prioris partis hujus constitutionis; nam cum sine substantia nihil subsistere possit, cap. detrahe 1. q. 1. cap. tua nos, de ma. partis spons. l. cum hi 8. §. Pretor ait. ff. de transact. l. certi præsentis eonditio 9. §. final. ff. de rebus creditis, rectè Gregorius statuit, conditiones illas adjectas matrimonio illud irritare; quia repugnant substantiæ ipsius matrimonii. Fulcitur hæc ratio exemplo testamentariæ dispositionis; nam cum ejus proprium sit, hæredem, aut legatarium honorare, l. neque adject. ff. pro socio, l. 3. §. hoc autem, ff. de legat. præstand. l. sed etsi, §. sed etsi proponas, ff. de judiciis, l. unica, §. nec autem, C. de caducis tollend. idcirco si hæreditas legata, vel fideicommissa verbis contumeliosis relinquatur, magis notandi, quam honorandi gratiâ, non subsistunt, l. turpia 54. ff. de legatis 1. l. Divi Severus, ff. de admend. legat. Donel. lib. 6. comment. cap. 19. Acosta in §. si arbitrata, limit. 6. Cujac. lib. 17. obs. cap. 12. & adit. C. de condit. insertis, Amaya lib. 2. obs. cap. 12. licet in contrarium expendi soleant textus in l. 3. ff. de liber. & posthum. l. his verbis 48. §. 1. ff. de her. edib. instit. l. cum ita legatur, ff. de condit. & demonstr. l. testamento 51. ff. de manumiss. testam. Similiter quia legatum pœnæ causa relictum, potius coercendi hæredis gratiâ, quam ob merita legatarii relinquatur, jure Pandectarum non valebat, l. unum, ff. de his quæ pœnæ causâ, §. final. Instit. de legatis: licet in contrarium expendi soleant textus in l. 8. §. tale 3. ff. de liberat. legat. l. 1. C. debitorem venditionem pignoris, l. final. ff. de statulib. & generaliter pactum appositum contra substantiam actus illum vitiat, l. cum manu 80. §. final. de contrahend. emptione, §. de illa, de societ. Pichardus in §. 1. Instit. de donat. nisi contractus ejus naturæ sit, ut possit transire in aliud genus, l. ubi ita 27. ff. de donat. causâ mort. l. per servum 14. §. usus fructus, ff. de usu & habit. quare cum conditio apponitur matrimonio repugnans ejus substantiæ, vitiat illud.

Ut ad rationem secundæ partis præsentis constitutionis deveniamus, sciendum est, impossibile esse, cujus existentia repugnat naturæ, §. impossibilis, Instit. de hæredibus instit. §. impossibilis, Instit. de inutil. stipul. veluti, si digito cœlum tangero, si cœlum ascendero, l. impossibilis, ff. de verb. obl. si mare ebibero: vel ut Aristoteles definit lib. 4. Physic. textu 12. impossibile est, cujus contrarium necessariò est verum, veluti impossibile est cœlum digito tangere; idè necessariò verum est cœlum non tangere, & lib. 2. de interpret. cap. 3. ait, id quod impossibile est esse, necessarium esse, ut non sit; contraque id quod impossibile est non esse, necessarium esse ut sit: notarunt post Accursium, Cujacium & Donel. in d. l. impossibilis 7. ff. de verb. obl. unde et si illa conditio, Si digito cœlum non tangeris: vel, Si in cœlum non ascenderis, vulgò referatur inter conditiones impossibiles, quæ in non faciendi consistunt; verius tamen est, eam non esse impossibilem, immo nec conditionem quidem, utpote quam exituram planè constet. Cum enim condi-

4.
Ratio pri-
or partis
presentis
affectatio-
nis.

5.
De condi-
tionibus
impossibi-
libus.

conditionum hoc proprium sit, ut actum, cui adhibetur, futuri, & incerti qujusdam eventus expectatione suspendantur; consequens est eas, quas exituras omnino certum est, figuram potius quam vim & potestatem conditionum habere, l. cum ad praesens 37. l. itaque 39. ff. de rebus credit. l. quod si 18. ff. de condit. indeb. l. si pupillus, in fine, ff. de condit. instir. aut si eas esse conditiones admittamus, necessarias potius, quam impossibiles dicemus, ut post Accursium docuit Raddulfus Forner. lib. 6. rer. quorid. c. 29. Quod verò ab aliquo impleri potest, quamvis non omnibus concessum sit; dicitur difficile, non impossibile; quia impossibile dicitur prolix negationem posse, l. continuus 137. §. illud, & §. cum quis, ff. de verb. obl. & si aliquando dicitur impossibile, est improprie, & respectivè ad eum solum, qui non potest facere, ut in l. cum in plures 60. §. vestimenta 2. ff. locati, notatur Gregorius Lopez in l. 6. tit. 4. partit. 6. gloss. 4. Acacius Ripol. in l. 3. ff. de condit. & demonstr. n. 36. Communiter conditiones impossibiles dividuntur, ut alia sint naturà, alia de facto; naturà, ut cælum digito tangere, vel hippocentaurum dare, de qua in l. si ita 97. ff. de verb. obl. de facto, veluti montem aureum præstare: de jure, ut omnes turpes conditiones, l. conditiones 9. l. filius 15. ff. de condit. instir. l. facta 63. §. si sub conditione, ff. ad Trebell. vel ex perplexitate, veluti, Si Titius hæres erit infolidum, Titius hæres esto; l. si Titius 16. ff. de condit. instir. quam divisionem Accursii in l. 4. §. 1. ff. de statu lib. probavit Alfonso noster in l. 3. & 4. tit. 4. part. 6. & prosequuntur Ant. Gomez l. 1. variar. c. 12. n. 66. Molina de primog. lib. 2. cap. 12. ex n. 35. Sanchez lib. 5. de marit. disp. 4. ferè per totam. Amaya dict. cap. 11. à princip. Ripol. in d. l. 3. ff. de condit. & demonstr. Bufel. lib. 1. de condit. tit. 2. Gibalinus tom. 1. de negot. lib. 3. cap. 2. art. 2. Aliam etiam divisionem agnoverunt Sarmiento lib. 2. select. cap. 1. Benedictus Pinellus lib. 1. select. c. 15. ut alia sint conditiones impossibiles simpliciter, alia ex suppositione. Hæ sunt, veluti si filia mea vivat, & nunquam talis filia fuisset in rerum natura, l. si Aluvia 45. ff. de hered. instir. Tandem impossibile aliquando est in se, aliquando ex suppositione, id est ratione conventionis. Impossibile in se est, veluti si promittatur chimæra, hippocentaurus, seu mons aureus, quia hæc per rerum naturam dari non possunt. Ex suppositione, seu conventionem impossibile est, si centum promittantur sub conditione, si cælum digito tetigeris, quia datio centum possibilis est sed tota conventio impossibilis redditur ex adjectione conditionis. Impossibile in se inutilem reddit quamcumque conventionem, seu dispositionem testamentariam, l. 1. §. si quod, ff. de obl. & act. l. si homo 69. l. inter 83. §. penult. l. si ita 97. l. liber homo 103. ff. de verb. obl. l. cum servus 39. §. constat, ff. de legat. 1. l. verum 31. l. quod nullius 182. l. quod impossibile 185. l. ubi pugnancia 188. §. 1. ff. de reg. jur. ubi Petrus Faber, & Gothofredus. Circa ea verò, quæ sunt impossibilia ex conventionem seu adjectione nobilis datur differentia inter contractus, & ultimas voluntates: contractus quippe vitiantur propter conditiones impossibiles, ut supra probavi pro ratione dubitandi: ultimæ verò voluntates subsistunt insuper habitis ipsi conditionibus, l. 1. l. 4. §. 1. l. si quis ita 61. conditiones 9. l. mulier 20. ff. de condit. instir. l. cum in secundo 16. ff. de injusto rupto, l. si mihi & tibi 12. §. 1. l. hujusmodi 84. ff. de legat. 1. l. obtrinit D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

3. ff. de condit. & demonstr. §. impossibilis, Instir. de hered. instir. docent Amaya in d. cap. 11. Basil. de marit. lib. 3. cap. 3. Spino in speculo, 1. p. rubric. ex num. 38. Caldas Pereyram l. si curatorem, verbo Sine curatore, n. 73. Caldeyta lib. 2. var. cap. 4. Larreatigui lib. 7. select. c. 2. cum duobus seqq. Paulus Duran. Galganettus, Balduinus & Brulelius, qui de conditionibus scripserunt. Ripol. in l. 3. ff. de condit. & demonstr. ex n. 49. Ad quam tractationem impossibilium conditionum spectant textus in l. 3. §. filius, l. 13. §. ultim. l. cum quidam, 29. ff. de liberis & posthum. l. facta 63. §. si sub conditione, ff. ad Trebell. juncto Fabio lib. 6. conject. cap. 11. l. 9. quoniam, ff. de rebus credit. l. 31. §. quoniam, ff. de evict. l. 3. C. de heredit. action. l. 10. in fine, ff. de sponsal. l. 8. ff. de operis libert. l. 34. C. de transact. l. hujusmodi 64. ff. de verb. obl. l. 31. ff. familia eriscund. l. 24. ff. depositi, l. si mulier, §. ex asse, ff. de jure dot. l. 46. l. coheredit, §. ultim. ff. de vulgari, juncto Gosta in cap. si pater, 3. p. verbo Pupillares, l. 6. §. ultim. l. qui dorem 12. ff. de dote preleg. l. cum tale 72. §. falsum, ff. de condit. & demonstrat. juncto Cujac. ibi: l. 16. §. si tamen, de injusto rupto, l. hujusmodi 84. §. 1. ff. de legatis 1. l. 6. §. 1. ff. de pecul. legato, l. 6. §. si quis servus, ff. de condit. & demonstr. l. finali, C. de contrahenda stipul. l. Stichum 39. §. 4. ff. de statulib. l. qui quadringenta 88. §. 1. ff. ad legem Falcid. l. si quis a filio 32. l. Titia 36. ff. de legat. 1. l. 3. de admend. legat. l. servo, ff. de condit. indeb. l. 13. §. si ancilla, ff. de manumif. testam. l. 8. C. de conditione ob caus. l. Paulus, §. Gajus, ff. de fideicommiss. libert. l. 4. §. 1. ff. de statu lib. l. 3. C. de adu. action. l. in potestate 10. ff. de spons. l. si quando 8. ff. de operis libert. l. condonationis 34. C. de transact.

Ratio autem differentia, quare contractus sub impossibili conditione celebrati, inutiles sunt, impossibiles verò conditiones ultimis voluntatibus adjectæ eas non vitient, sed rejiciantur; provenit ex eo, quia omnes contractus desiderant consensum in contrahentibus, ut probavi supra in ratione dubitandi; & quia qui sub impossibili conditione consentit, necesse est ut dissentiat, per consequens similes contractus ex defectu consensu nulli sunt; & licet idem videretur dicendum in ultimis dispositionibus, quia testamentum valet ex mera voluntate testatoris, l. 1. qui testamenta, l. 1. C. de sacrosanct. Ecclesiis; & qui disponit sub conditione, non minus confert voluntatem suam in conditionis eventum, quam qui promittit, l. unio, §. si in autem, C. de caducis tollendis, l. eedere, ff. de v. f. tamen placuit post longam controversiam, ut supponitur in dict. l. 3. ibi, obtrinit; ff. de condit. & demonstrat. l. servum 50. §. si in non faciendo, ibi, secundum omnium sententiam, ff. de hered. instir. placuit, inquam, prudentibus conditiones impossibiles ultimis dispositionibus adjectæ vitari, non verò eas vitare: tum quia testatoris interest voluntatem suam adimpleri, dict. l. 1. C. de sacros. Ecclesiis; quia ut Lipsius in præfat. ad libros de Cruce, ajebat: Solatium fari est voluntas ultra farum. Immo & publicè interest, voluntates defunctorum ratas esse, l. vel negare, §. ff. quemadmodum testam. quæ ratio cessat in contractibus, ut expendant Duarenus in l. impossibilis 7. ff. de verb. obl. Faber lib. 6. conject. c. 2. Item quia in contractibus sunt duo, qui consentiunt, & potest ambobus imputari, maximè creditori, quare sub impossibili conditione consentissent, l. non solum

6.
Traditur
ratio diff.
rentia.

3x. ff. de obl. & act. In ultimis dispositionibus nihil est, quod legatariis imputeretur, qui nihil in testamento faciunt, sed patiuntur. Duarenus ad titulum de condit. inst. cap. 4. Basil. de matrim. lib. 3. cap. 3. num. 7. Amplius quia contrahens non cupit se obligare, quia ut ait Philosophus, nemo patitur damnum volens; qui verò testatur, sponte ad testandum se præparat, seriò, & summo cum iudicio; vultque ut ejus voluntas meliori modo, quo possit, sustineatur, l. Lucius 88. §. ult. ff. de legat. 2. Et licet ita secundum verborum corticem, inutilis, & derisoria videatur ejus dispositio, sustineri tamen debet in re ambigua, benignâ juris ratione eam ad debitum finem perducendo, cum jam non susperit testator, qui eam interpretari possit. Sanchez d. l. 1. de matrim. disput. 34. num. 2. Ripol. ex d. l. 3. num. 70. Facit etiam, quia contractus plerumque à valentibus celebrantur, testamentum verò à morientibus, cum non satis prævident: quare prætextu mendii, aut erroris tollitur quod extrinsecus vitari potest ejus dispositionem, l. 1. ff. de condit. inst. Spino in speculo, gloss. 14. num. 136. Larreategui d. lib. 7. cap. 3. Ripol. ubi supra, ex num. 75. tandem ipsi considerant favorem ultimam voluntatum, cujus intuitu Consulti docuerunt, conditiones impossibiles in testamentis adjectas vitari, non verò ipsam ultimam dispositionem vitare.

7.
Traditur
ratio se-
cundæ par-
tis hujus
textus.

His suppositis ratio secundæ partis præsentis constitutionis communiter assignatur ex eo, quia idem favor consideratur respectu matrimonii ex jure positivo, ac in ultimis voluntatibus, ex prudentium placito: quare sicut testamenti favore creditur testatorem per jocum conditiones illas apposuisse, ita similiter præsumitur in matrimonio contrahentes non seriò eas adjecisse; nam cum ex una parte constet de animo contrahentium, qui seriò intendunt nuptias contrahere, & ex alia parte appareat voluntas conditionata, quæ prorsus censetur irritare totum actum, collatâ conditione in eventum, qui sperari non potest, idcirco in hac ambiguitate insuper habitâ dubitandi ratione supra expensâ, Ecclesia nihil de consensu supplet, sed potius cum maturo iudicio pro animo contrahendi præsumit, credens conditionem impossibilem, tanquam ineptam, per jocum, per mendium, aut per errorem adjectam fuisse, ludificandi potius animo, quàm dissentendi; quia si nolent consentire, id expressè dixissent. Ita docuerunt plures congesti à Barb. hic, Lessius de justitia lib. 2. c. 18. dub. 15. Eligius Bassus in floribus, verbo Matrimonium, n. 8. & 9. Sed licet hæc interpretatio communiter à doctis viris recepta sit, tamen in medium proponam, quod aliquando pro hujus textus expositione observavi, & novissimè amplexum video à Bruselio lib. 4. de condit. tit. 2. Existimabam ergo, nullum discrimen versari inter matrimonium, & cæteros contractus; ita ut conditio impossibilis æqualiter matrimonium vitiet, & ex eadem ratione, videlicet propter defectum consensus; nam qui conditionem impossibilem contractui adjicit, ridere, non consentire videtur, ut ait Gentilis lib. 2. de nuptiis, cap. 12. & Alexand. lib. 2. consil. 182. ait quod fatuitates admixtæ faciunt quem videri, aut non, mentis sanæ, aut jocandi animo loquutum. Et licet matrimonium jam contractum omni favore dignum sit, ne dissolvatur, tamen ut inducatur matrimonium, ubi nullus consensus conjugalis adest, odium potius,

quàm favor vertitur. Et licet à testamentariis dispositionibus conditiones impossibiles rejiciantur, id non solum dispositionibus favore sit, verum & ex aliis rationibus, quas supra retuli: constat enim, testamentum unius dumtaxat voluntate consistere; matrimonia autem non aliter, quàm duorum consensu, ut etiam merito communi contractuum regulæ debeant subjacere; & cum non sit alius textus in utroque jure, ex quo deducant vulgo Interpretes, conditiones impossibiles nuptias adjectas vitari, matrimonium verò valere, quàm præsens constitutio Gregorii IX. ejus interpretationem adducamus. Suppositis ergo quæ de conditionibus initium actus respicientibus, modis, & conditionibus resolutivis supra adduxi in cap. 1. hoc titulum, dico Gregorium IX. in præsentis textu non agere de conditionibus suspensivis adjectis matrimonio, ejus initium impediens, quæ consensui de præsentis apponi non possunt, sed tantum desponsationi, ut inde non matrimonium, sed sponsalia celebrata censentur. Agit ergo Gregorius de conditionibus resolutivis adjectis consensui de præsentis, per quas conjux à conjuge intendit non suspendere contractum, sed exigere obligationem rei deductæ in modum conditionis. Quod faciliè constabit, si conferamus hanc secundam partem de conditionibus impossibilibus, cum priore parte textus, ubi agit Gregorius de conditionibus contrariis substantiæ matrimonii, inter quas refert tres illas, Si generationem proles evites, Si pro quaestu ad adulterandum de tradas, Donec inveniam aliam ditiozem; quæ omnes modum, seu conditionem resolutivam omnino respiciunt; siquidem nulla ex eis adimpleri potest, nisi contracto matrimonio de præsentis: nec matrimonium ipsum præcedunt, sed sequuntur, quia nec prolem evitare, nec ad adulterandum se præbere potest, quæ verè uxor non est, & qui dicit, donec ditiozem invenero, jam post nuptias se invenire velle demonstrat: & in modis, seu conditionibus resolutivis contra substantiam adjectis, rectè ait Gregorius, matrimonium vitari, quia modus contrarius substantiæ matrimonii illud vitiat, ut probant Decius in authent. ingressi, C. de sacros. Ecclesis, Gentilis d. lib. 7. de nuptiis, cap. 12. Medrano de consensu connub. cap. 16. n. 3. Paludanus in 4. dist. 29. q. 2. art. 3. Sylvester in summa, verbo Matrimonium 3. §. final. Ratio est, quia per hujusmodi modum, seu per actionem contra rei substantiam pugnantem cognoscitur paciscentem contrahere nullo modo voluisse, cum inter se contraria sint, velle contrahere matrimonium, & ejus finem respuere. Transit Gregorius ad secundam partem, & ait favore matrimonii inductum fuisse, ut conditiones impossibiles, & turpes rejiciantur, etiam resolutivæ, ut si quis ita mulieri purè fidem dederit, ut patrem occidat, vel ut lunam de cælo trahat; quia hic modus est, qui post matrimonium debet adimpleri, per æquum esse pro non adjecto haberi, nec propterea facultatem discedendi à matrimonio conjugibus competere; eo quod talis conditio adimpleta non sit, quod favore matrimonii inductum fuit; nam licet cæteri contractus sub modo, seu conditione resolutoria celebrari possint; tamen matrimonium sub simili modo contrahi non potest, ut probavi in c. 1. hoc titulum. Et sicut impossibilis conditio vitiat contractum, ita & modus impossibilis, ut defendunt Sarmento lib. 1. select. c. 3.

n. 7. & sequent. Acacius Ripol. in l. 3. n. 129. ff. de condit. & demonstr. quod in matrimonio non observatur, ita ut siue conditio resolutoria sit possibilis, siue impossibilis, non vitiet matrimonium, nec attendatur, cum à principio valuerit.

8. *Difficultur dubitandi ratio.*
Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam juxta sententiam, quam proximè probavi, verum est, conditiones impossibiles vitare matrimonium, sicut ceteros contractus nullos reddunt; si in vim conditionis suspensivæ apponantur: unde cessant plures quæstiones, quas DD. supra laudati examinant, veluti, an conditio impossibilis, reputata possibilis, vitiet matrimonium? nam certum est illud vitare, si in vim conditionis suspensivæ apponatur, ut etiam ea conditio vitiet ultimas dispositiones, quia serid illam adjecit testator, nec aliter disponderet, nisi ex suppositione eventuræ conditionis, ut docuerunt Sarmientus d. c. n. 1. eumq; sequuntur Covarr. 2. p. de matrim. c. 3. §. 2. num. 5. Sanchez lib. 5. disp. 2. n. 8. Basil. lib. 3. c. 3. n. 11. Caldas Pereyram l. si curatorem habens, verbo sine curatore, num. 73. Donel. lib. 8. comment. c. 32. Pinel. d. lib. 1. c. 15. ex n. 2. Ripol. ind. l. 3. de cond. & demonstr. ex n. 163. Lessius de just. & jur. lib. 2. cap. 18. n. 103. versic. excepi. Similiter matrimonium vitatur si conditio ab initio possibilis, ex accidenti fiat impossibilis, ut etiam vitat ultimam dispositionem: docent post antiquiores Sarmientus, quamvis parum firmiter, d. cap. 2. Pinel. d. cap. 15. ex num. 8. Amaya d. cap. 11. ex num. 30. & probatur ex l. unc. §. si autem 7. C. de caduc. toll. l. Stichum 39. §. Dama 3. de statu lib. & est optimus textus in l. si peculium 20. §. is cui 3. eod. tit. ubi si servus libertatem acceperit sub conditione dandi alicui, & is decesserit, jure speciali libertas sustinetur; idem in casu libertatis probant textus in l. 3. in princip. & §. non solum, cum seqq. l. cum heres 4. §. Stichus 4. l. Stichus 41. §. Titius 7. ff. de statu lib. l. Titius 41. §. intra 12. ff. de fideicom. libert. Nec obstat alia pars ipsius dubitandi rationis supra expensa ex d. c. Diacom, 28. dist. Pro cuius textus expositione discrimen est constituendum inter ea, quæ sunt substantialia actus; & inter ea quæ proveniunt ex ejus natura: si enim conditio, vel pactum apponatur contra substantialia actus, ipse vitatur, aut transit in alium contractum, cum non possit stare simul cum ipsa conditione, seu pacto contrario: si verò conditio, pactumve adjiciatur contra ea, quæ sunt & proveniunt ex natura actus, ipse contractus subsistit. Exemplis hoc facilius demonstrabimus. Pro substantia emptionis & venditionis desideratur, ut res vendita transeat in emptorem; ex ejus verò natura provenit, ut si ex casu aliquo evincatur, venditor de evictione teneatur: quare si in ipso contractu pactum adjiciatur, ne dominium rei venditæ in emptorem transferatur, venditio nulla est, l. cum manu 80. §. final. ff. de contrab. emptio. si autem conveniatur inter contrahentes, ne venditor de evictione teneatur, venditio sustinetur, l. emptionem, §. ult. ff. de actionibus empti. Similiter in mandato, pro ejus substantia & natura desideratur, ut sit gratuitum, ne aliàs salario convento sit locatio, l. salarium 7. ff. mandati. Ex ejus autem natura provenit, ut morte finiatur, l. 12. ff. mandati, §. recte. Inst. eod. tit. quare pactum, ut merces præstetur, ipsum vitat, non verò conventio ut post mortem, duret, l. final. ff. de solut. probavi in c. gratum, de offic. de leg. Item in donatione causâ mortis, pro ejus substantia, & essentia

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. 11.

desideratur, ut ob mortis suspensionem fiat, & mortis ratio habeatur, l. Seja 42. §. 1. l. Senatus, §. mortis, ff. de donat. causa mort. ex ejus verò natura provenit, ut tribus casibus revocari possit, duobus ex parte donantis, pœnitentiâ videlicet, & evasione periculi, cujus intuitu donatio facta fuit; uno ex parte donatarii, si is ante donatorem decedat, l. mortis 31. l. si mortis 29. cum sequent. ff. de donat. caus. mort. l. non oranis 19. ff. de rebus credit. unde pactum adjici non potest, ut nullo modo revocetur, l. ubi ita donatur 27. ff. de donat. caus. mort. ritè tamen pacisci valet, ut uno, vel alio ex tribus modis dictis revocari nequeat, l. si alienam 13. in fine. ff. de donat. caus. mort. quia hoc pactum repugnat naturæ, non substantiæ ipsius donationis; illud verò opponitur substantiæ. Docuerunt D. Matthias Guerrera in d. l. ubi donatur, Arnoldus Vinius lib. 2. sect. 2. cap. 44. Similiter licet ex natura depositi proveniat, ne dominium rei depositæ in depositarium transferatur, sed eadem species reddatur, l. licet, §. rei depositæ, ff. de depositi, l. 2. in princip. ff. de rebus creditis; tamen pacto fieri potest, ut non idem, sed tantumdem in genere reddatur, l. Lucius 24. l. die 25. §. final. ff. de depositi. Item licet ex natura pignoratitiæ obligationis proveniat, ut debitor in solutione cessante, creditor post moram posset pignus distrahere, §. 2. Insti. quibus alienare liceat; tamen pacto fieri potest, ne liceat pignus distrahere creditori, l. creditor 7. §. final. ff. de distract. pignor. Cui ne obstat lex si convenerit 4. ff. de pignoratitia, videndi sunt Donel. lib. 9. comment. cap. 10. Gothofredus animadv. cap. 4. Velasco & Medinilla in rixis Consult. fol. 14. Valeron. animadv. cap. 4. Etiam in sacris ordinibus olim in Ecclesia Orientali admittebatur protestatio tempore sacræ ordinationis ab ordinando facta, se non posse castè vivere, ideoque velle contrahere matrimonium, d. c. Diacom, 28. distinct. quia licet votum castitatis proveniat ex natura sacri ordinis, in cujus receptione tacitè remittitur; tamen non est substantiale, ut probavi in cap. 1. de cleric. conjug. Nec his omnibus obstat textus in l. cum precario 12. ff. de precario; cujus interpretationem adduxi in cap. final. de precario. Nec obstat augmentum difficultatis deductum ex d. cap. insinuante, qui clerici vel vov. cujus veram interpretationem in ejus commentario dabimus. Nec tandem obstat aliud augmentum difficultatis deductum ex d. cap. sane, de convers. conjug. Pro cuius solutione Paludanus in 4. distinct. 20. q. 2. colum. 2. asserit, discrimen esse constituendum inter conditionem appositam contra substantiam matrimonii, quæ turpis, & inhonesta est, ut in exemplis à Gregorio in præsentis relatis; & inter eam, quæ licet sit contra substantiam matrimonii, honesta tamen est, qualis est illa, Si castitatem servaveris; quæ simul cum matrimonio compatibilis est. Primo casu docet matrimonium irritum esse, & in eo procedere Gregorium in præsentis: in secundo verò valere matrimonium. Sed hæc solutio admitti nequit; nam supradicta conditio, Si castitatem servaveris; quamvis sit honesta, est tamen contra conjugii substantiam: tum quia consistit in consensu saltem tacito ad copulam carnalem; ideoque cum illius conditionis adjectio ipsi consensui repugnet, quia in pactum deducitur continentia, vitatur matrimonium, juxta

L 2

D. Tho.

D. Thomam in 4. dist. 23. in fine final. Sylvestrum verb. Matrimonium 4. q. 3. & 6. Abbatem in c. commissum, de spons. Covarr. in 4. 2. p. c. 3. §. 1. n. 3. Quare omisa hac sententia dicendum est, differentiam magnam versari inter eum casum, in quo initio matrimonii apponitur conditio servandi castitatem; & inter illum, in quo post matrimonium legitime contractum talis conditio apposta fuit: primo casu vitiat matrimonium, nam ad ejus valorem requiritur contrahentium consensus in mutua cohabitationem; hoc est in jus, & potestatem ad copulam, quæ implicitè necessaria est; quare cum conditio servandi castitatem mutua cohabitationem ad copulam excludat, reddidit nullum matrimonium. Secundo verò casu cum matrimonium sit jam legitimum, quod dissolvi nequit. cap. quanto, c. gaudemus, de divorc. hac de causa asseritur in d. cap. sane, votum castitatis inter conjuges emissum post matrimonium contractum validum esse. Varia exempla eorum, qui celebrato matrimonio castè vixerunt & miraculis claruerunt, retuli in cap. 1. de convers. conjug.

9.
Intentio
non con-
summandi
matrimo-
nium an
illud vi-
tiet.

Ex qua solutione velut manducimur ad explicationem illius quæstionis, utrum quando intentio contra bona matrimonii non deducitur in conditionem expressam, sed tantum mente retinetur, vitiet matrimonium? In qua quæstione triplex est sententia: prima est Glossa in cap. aliquando 32. q. 2. verbo Si ab initio, quam tenent Turrisemata in cap. sicut non omnis, §. is itaque, art. 1. 32. q. 2. Angel. verbo Matrimonium 2. n. 23. Petrus de Soto lect. 26. de matrim. Henric. lib. 11. de matrim. cap. 12. Richardus in 4. dist. 31. art. 2. q. 1. Waldensis de sacram. c. 131. qui docent matrimonium impediri, quando contrahentes illud celebrant cum intentione implicita, & virtuali servandi castitatem, seu prolem non educandi; non verò impediri, si intentionem habeant adulterium committendi, ex cap. aliquando 32. q. 2. ubi D. Augustinus ibi: *Qui contrahunt eo animo, ut vel filios non suscipiant, aut susceptos enecent, non habent connubium.* Ex quibus apparet, matrimonium contractum cum animo non suscipiendi filios, nullum esse. Quæ sententia etiam firmatur ratione, quia ad matrimonium necessarius est consensus, saltem implicitus, in ea, quæ sunt de ejus essentia: sed prædicta bona, hoc est proles, fides, & sacramentum, requiruntur essentialiter ad validitatem matrimonii in ejus principio, ut constat ex D. Thom. in 4. dist. 31. q. 1. art. 3. ergo matrimonium contractum cum intentione implicita servandi castitatem, nullum est. Secunda sententia Antonii in cap. de infidelibus, de consanguin. & affin. n. 9. Rosel. in summa, verbo Matrimonium 3. n. 11. Sylvestri verbo Matrimonium 4. q. 5. & 6. & aliorum, quos refert Ledesma de matr. q. 48. art. 2. dub. 1. est, conditionem substantiæ matrimonii, ejusque bonis contrariam mente retentam, illud non vitare: quæ sententia probatur ex eo, quia ad matrimonium tantum consensus contrahentium signis, seu verbis expressus desideratur: ergo conditio mente retenta illud vitare non valet. Tertiam sententiam, quam probabiliosem censo, tenent Petrus de Ledesma ubi proxime, Tabienna verbo Matrimonium 2. q. 3. n. 4. Ludovicus Lopez 2. p. instructori, de matrim. cap. 42. §. porro. Tom. Sanchez lib. 2. de matr. disp. 29. n. 11. Bonacin tom. 1. q. 2. de natura matrimonii, puncto 1. n. 10. Layman lib. 5. summa, tract. 10. 2. p. cap. 1. n. 3. qui discrimen constituunt inter eum casum, in quo

quis contrahit matrimonium intentione implicita mente retenta adversus bonum sacramenti, ut si quis matrimonium nisi ad tempus contrahere intendat; & inter illum, quo quis intentione inter-nâ non in pactum deductâ, celebrat matrimonium, contraria tamen bono prolis, seu fidei, & luti si intenderet illud contrahere, prolem tamen vitare, seu adulterium committere. Primo casu docent matrimonium esse invalidum, quia repugnat ejus substantiæ talis intentio. Secundo autem vim atque effectum obtinere. Cui sententiæ favent D. Thomas & Bonaventura in 4. art. 1. q. 3. qui docent sine bono sacramenti nunquam matrimonium dari, consistere tamen posse sine fide, & prole. Et licet Basil. lib. 1. de matrim. cap. 17. existimaverit, matrimonium licet celebrari sub expresso pacto castè vivendi, ejus sententia singularis est, & obtinuit contraria, quam post Sylvestr. & Covarr. defendit Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 12. Gutierrez eod. tract. cap. 82. Bassæus in flor. Theolog. verbo Matrimonium. Datis in 27. q. 2. Barb. in præsent. n. 4. Sed adhuc pro hujus sententiæ explicatione sciendum est, duplicem consensum in matrimonium intervenire; alium quoad obligationem ex parte contractus, alterum quoad essentiam ex parte contrahentis. Ex parte contractus matrimonii circa ejus essentiam necessè est, ut consensus saltem implicitus intercedat circa tria illa bona, sacramentum videlicet, prolem, & fidem; aliâs enim si quis intenderet matrimonium contrahere sine animo se obligandi ad copulam, nullum esset sacramentum, quia ex parte contractus requiritur consensus implicitus quoad copulam, ex parte tamen contrahentis, quoad executionem solum requiritur consensus, non verò in prolem, & fidem: quare si aliquis habuit consensum implicitum se obligandi ad matrimonium cum animo copulam non habendi, validum est matrimonium, cum consensum in copulam tantum necessarius sit ex parte contractus quoad obligationem ejus, non verò ex parte contrahentis quoad executionem, ut contingit in juramento, quod validum est, quando quis habet animum se obligandi, quamvis propositum adimplendi non retineat. Unde cum quis matrimonium contrahit animo se obligandi ex parte contractus, licet non animo adimplendi matrimonium, valet, quia talis intentio ex parte contrahentis matrimonio non nocet: si verò celebratum fuisset matrimonium implicitè usque ad certum tempus, sive intervenisset consensus quoad ejus obligationem, sive contra executionem, utroque casu est nullum, quia talis intentio repugnat bono sacramenti, quod perpetuum, & indissolubile est: docet Sanchez d. lib. 2. disp. 28. num. 4. & disp. 29. num. 11. & 12.

Nec tunc obstant fundamenta prioris sententiæ. Non primum, ex d. cap. aliquando, cui respondendum est, D. Augustinum in eo age-
fundamenta con-
traria sen-
tentia.
10.
Solvuntur
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.
32.
33.
34.
35.
36.
37.
38.
39.
40.
41.
42.
43.
44.
45.
46.
47.
48.
49.
50.
51.
52.
53.
54.
55.
56.
57.
58.
59.
60.
61.
62.
63.
64.
65.
66.
67.
68.
69.
70.
71.
72.
73.
74.
75.
76.
77.
78.
79.
80.
81.
82.
83.
84.
85.
86.
87.
88.
89.
90.
91.
92.
93.
94.
95.
96.
97.
98.
99.
100.

re de eo casu, in quo intentio deducta fuit in pactum, ut docent Sanchez d. disp. 29. num. 13. vel procedere quando qui contrahit matrimonium, non solum intentionem non adimplendi, verum nec se obligandi habuit; quo casu juxta supra tradita rectè docetur, connubium nullum esse. Nec obstat secundum fundamentum ejusdem sententiæ; nam responderetur, D. Thomam in eo adductum loqui de consensu obligationis; quo casu necessarius est saltem implicitus, in ea omnia, quæ ad matrimonium requi-

requiruntur; nos verò loquimur de consensu quoad executionem earum rerum, quæ ad matrimonium sunt necessariae; quo casu opus non est consensu implicito in prelem; & fidem, quoad executionem. Nec obstat fundamentum secundæ sententiæ, cui respondendum est negando consequentiam; nam ad matrimonium, etsi non sufficiat consensus internus sine signis externis, ut ritè contrahatur; ad illud tamen impediendum alteruter sufficit. Ratio est, quia in hoc casu defuit consensus legitimus, cum ille contrarius sit substantiæ matrimonii: unde facilè intelligitur textus in *c. B. Maria 27. q. 2.* ubi ait D. Augustinus, B. Virginem Mariam in matrimonio cum D. Josepho contracto consensisse in copulam; nam id intelligendum est de consensu implicito in copulam, quoad obligationem contractus; non verò de consensu in copulam quoad executionem contrahentis, nam istum habere non potuit Beatissima virgo, cum votum castitatis Deo emisisset, ut docuit D. Thomas in *4. dist. 30. q. 2. art. 1. quæstioncula 2. ad tertium*, in illis verbis: *Virgo implicitè consensit in copulam; at copulam nunquam fuit in proposito, erat enim à Deo certificata, nunquam subsequi debere.* Fusè prosequuntur ipsius canonis expositionem Sanchez *d. disp. 28. n. 4.* Suarez in *3. p. q. 29. art. 2. disp. 7. sect. 1.* Valquez in *3. p. disp. 125. c. 6.* Basil. *de imped. matr. c. 27. q. 2.* Petavius in *Theol. dogm. de Incarnat. lib. 14. c. 4.* P. Vega in *Theol. Mariana. p. 2. palæstr. 22. certamine 2.* Aldrete *de Incarnat. disp. 69. sect. 2.* Turrianus *select. c. 17.* Desideratur ergo consensus determinatus ad matrimonium contrahendum, non autem requiritur explicitus. seu implicitus in copulam: nec etiam desideratur, ut contrahentes tempore contractus intendant tria bona, videlicet bonum prolis, fidem, & sacramentum, sufficit enim ut contrarium non explicitè deducatur in pactum, seu conditionem, ut dixi: nec contrarium docetur à D. August. *lib. 19. contra Faustum*, ibi: *Matrimonium quippe ex eo appellatum est, quia non ob aliud debeat foemina nubere, quam ut mater fiat.* Et in *cap. non est dubium 27. q. 2.* ibi: *Non est dubium eam mulierem ad matrimonium non pertinere, cum qua commissio sanguinis non docetur fuisse.* Quæ verba etsi non reperiantur apud D. August. ut à Gratiano citantur, extant tamen apud Leonem relatum in *c. cum societas 17. q. 2.* nam dicendum est, in eo textu agi de matrimonio consummato, quod nullo modo datur dum copula non præcessit: unde quia conjunctionis ratione mysterium, sive repræsentatio matrimonii Christi cum Ecclesia datur, ubi non intercedit commissio sanguinis, nec nuptiale videtur adesse mysterium: unde licet matrimonium ratum absque copula detur, & sit sacramentum, est tamen imperfectum quoad significationem. Quo modo etiam intelliguntur textus in *cap. in omni 27. q. 2. cap. final. 28. q. 1. cap. debitum, de bigamis*, junctis traditis à Germonio *lib. 2. animadv. cap. 2.* Basilio *lib. 1. de matr. cap. 16.*

II. Hinc veniè explicandum, utrum ille, qui voto castitatis adstrictus contrahit matrimonium cum consensu in copulam quoad obligationem contractus, sed sine consensu in copulam quoad executionem, peccet lethaliter? Quæ in quæstione negativam sententiam, scilicet sic contrahentem nullum peccatum incurrere, defendunt Scotus in *4. dist. 37. q. univ. prope finem*, Angelus verbo *Matrimonium, impediment. 5. n. 1.* Cajetanus in *D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.*

Summa eod. verbo, cap. 1. Petrus de Ledesma *de matr. q. 53. art. 1. dub. 1. concl. 2.* quæ sententia primò probatur: nam, ut constat *ex d. cap. B. Maria 27. q. 2.* quando B. Virgo Maria cum D. Josepho contraxit matrimonium, voto castitatis adstricta erat, & illud celebravit sine consensu in copulam quoad executionem: sed affirmare Beatissimam Virginem peccatum admisisse contrahendo matrimonium, hæreticum est: ergo quia qui voto castitatis adstrictus matrimonium contraxit sine consensu in copulam quoad executionem, culpam non admittit. Deinde probatur *ex cap. commissum, de sponsal.* ubi deciditur, illum, qui post sponsalia juramento firmata votum religionis emisit, teneri priùs matrimonium contrahere animo illud non consummandi, & statim ingredi religionem: ergo adstrictus voto castitatis contrahens matrimonium cum dissensu in copulam quoad executionem, non peccat.

Affirmativam verò sententiam, scilicet adstrictum voto castitatis contrahentem matrimonium etiam sine consensu in copulam quoad executionem, peccare lethaliter, tenuerunt Petrus de Soto *sect. 14. de matrim. ad finem*, Navarr. in *Summa, cap. 22. n. 73.* Henriquez *lib. 12. de matrim. cap. 2. n. 8.* Sylvester in *Summa verbo matrimonium 7. q. 5. n. 6.* Rosel. *eod. tract. impediment. 4. n. 9.* Sotus in *4. distinct. 38. q. 2. art. 1. vers. contra primam conclusionem*, Sanchez *lib. 1. de matrim. disp. 43. n. 7.* quæ sententia probatur primò *ex cap. voventibus, 27. distinct.* in illis verbis: *Voventibus virginitatem non solum nubere, verum etiam velle, damnabile est.* Et *ex cap. si nupsit, ead. distinct.* ubi docetur, quod si virgo Deo dicata nupsit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Ex quibus juribus constat, non solum damnabile esse adstrictis voto castitatis matrimonium contrahere, ut etiam docetur in *cap. rursus, c. consultat, infra titul. proximo*; verum & intendere illud celebrare. Ergo quia qui voto castitatis adstrictus matrimonium contrahit, peccat lethaliter. Rursus, nam qui se exponit periculo imminenti, graviter peccat, juxta illud Ecclesiastici *c. 3. Qui amat periculum, peribit in illo.* Sed qui voto castitatis ligatus contrahit matrimonium, exponit se periculo illud consummandi: ergo peccat in contrahendo. Denique quia licet obligatus voto castitatis matrimonium contrahat animo non consummandi, videtur sacramentum illud, & notabile injuriam sponsæ inferre; cum ipsa cogatur in nupta permanere, donec ipse profiteatur religionem; immò nec postea facile alium virum inveniet, cum multi licet falsò, suaderi possint eam ob aliquod vitium relictam fuisse. Igitur sic contrahens peccat lethaliter. Quæ sententiâ retentâ non obstant fundamenta negativæ opinionis. Nam certum est Deiparam, tum absque peccato ullo, tum absque imperfectione ulla veras nuptias contraxisse, ut docent P. Vasquez *3. p. disp. 125. cap. 6.* Suarez *3. p. q. 29. art. 2. disp. 7. sect. 1.* Thomas Sanchez *lib. 2. de matr. c. 28.* Rebelus *lib. 2. q. 13.* Henriquez *lib. 11. de matr. cap. 15.* Canisius Aldrete *tom. 2. de Incarnat. disp. 59. sect. 3.* Basil. *suprà, c. 27.* Layman. *Theolog. mor. tract. 10. p. 2. c. 1.* Petavius *de Incarnat. lib. 14. c. 4.* P. Vega in *Theol. Mariana. palæstr. 22. certam. 2.* qui variis modis satisfacere intendunt prædictæ diffi-

II.
Contraria
sententia
probatur.

difficultati, & post eos similiter Bulenger, *contra Casanbon. cap. 23. fol. 90.* ex quorum sententia dicendum est, negandam esse consequentiam; nam votum castitatis, quod B. Virgo Maria emisit, fuit factum sub conditione, nisi Deus aliud sibi placere revelasset: quare cum Deus, in cuius favorem emissum erat votum, revelasset per Angelum Beate Virginis, matrimonium esse celebraturam cum D. Josepho, ut constat *ex cap. 1. Lucae*, non peccavit contrahendo absque intentione & proposito in copulam quoad executionem, ut docent Paludanus, Capreolus & alii, quos laudat & sequitur Henriquez *lib. 11. de matrim. cap. 18.* Etiam responderi potest, quod quamvis votum Beate Virginis fuisset absolutum, non peccavit matrimonium contrahendo, quia divina revelatione sibi constitit, matrimonium non esse consummandum, quo casu cum non se exposuisset periculo peccandi, nec levem culpam admisit, ut docuerunt Bonacina *d. q. 2. de natura matrimonii. punct. 1. num. 10.* Layman *lib. 5. summe, tract. 10. cap. 1. num. 3.* nec obstat textus *in d. cap. commissum, de spons.* cuius veram interpretationem in ejus commentario adduxi.

Superiori assertioni opponi potest textus *in cap. quemadmodum, §. illud, de jurejurand.* ubi docetur, quod qui tempore contractus matrimonii juravit, se uxorem de adulterio nunquam accusaturum, licet, & validè illud contrahit, nec potest uxorem postea de adulterio accusare; ergo conditio non servandi fidem, matrimonio adjecta illud non vitiat. Agnoverunt ejus textus difficultatem P. Gregor. *lib. 2. part. tit. 1. cap. 5.* Anguianus *lib. 3. de legibus, cap. 21.* & alii in ejus commentario laudati, cum quibus dicendum est, quòd licet inter bona matrimonii fides enumeretur, non tamen ea conditio, ut si fides frangatur, non liceat accusare uxorem, repugnat substantiæ matrimonii, cum possit maritus non solum semel, verum sæpius remittere injuriam sibi factam, & recipere ipsam peccatricem, *cap. si vir 3. de adulterii;* unde dicta conditio tantum turpis est, & per consequens remittenda, ita ut non solum matrimonium subsistat, verum & possit maritus eam accusare, nisi jurejurando prædictam conditionem firmasset, quia tunc civiliter ipsam accusare non potest, ut in eo textu latius probavi.

13.
Exponitur
cap. quem-
admodum,
§. illud de
jurejur.

TITULUS VI.

Qui Clerici, vel Voventes matrimonium contrahere possunt.

CAPUT I.

Alexander III. (a) *Rhemensi Archiepiscopo.*

DE Diacono verò, qui in Sabbatho sancto quemadmodum Diaconum vulneravit, & mulierem uxoris nomine (b) accepit, hoc tuæ prudentiæ duximus respondendum, quod si contrito, & humiliato animo ad Ecclesiam redire voluerit, dimissâ istâ quam in uxorem accepit, cum non possit, sicut nosti, contrahere matrimonium, ipsum debes recipere, & (c) absolvere à sententia excommunicationis, quam pro violenta injectione manuum noscitur incurrisse; & injunctâ sibi pœnitentiâ de utroque excessu, post peractam pœnitentiam poteris ei diaconatus officium reddere, & (d) dispensativè, si perfectæ vitæ & conversationis fuerit, in presbyterum ordinare. (e) Subdiaconos autem, sive hominem interfecerint, sive non, matrimonium non posse contrahere, sacrorum canonum censura demonstrat.

NOTÆ.

1. (a) *Rhemensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titul. cap. 1.* post Concilium autem Lateran. *p. 26. cap. 20. & 21. & p. 19. cap. 12.* legitur, *Cenomanensi*; quæ incriptio si retineatur, in præsentem refertur pars textus *in cap. 1. de cleric. peregrinis, cap. 9. de cohabit. clericor. & ex principio hujus textus facillè constat, in eo referri secundam partem alicujus Decretalis.*
2. (b) *Accepit.*] Quo factò non sit bigamus, licet pœnis bigamorum puniatur, ut probavi *in cap. 3. de bigamis non ordin.*
3. (c) *Absolvere.*] Autoritate videlicet Pontificis; nam si gravis fuerat percussio, absolutio spectabat ad Romanum Pontificem, juxta tradita suprâ *in cap. sacris, de his quæ vi, cap. 3. de sentent. excomm.*
4. (d) *Dispensativè.*] Nam contrahendo matrimonium irregularis factus fuit, ut probavi *in d. cap. 3. de bigamis.*
5. (e) *Subdiaconos.*] Ut probavi *in can. 33. Concil. Illiber. & à quo tempore gradus hic sacer sit, habeatque votum castitatis annexum, exposui in cap. à multis, de arate, & qualitate.*

CAPUT